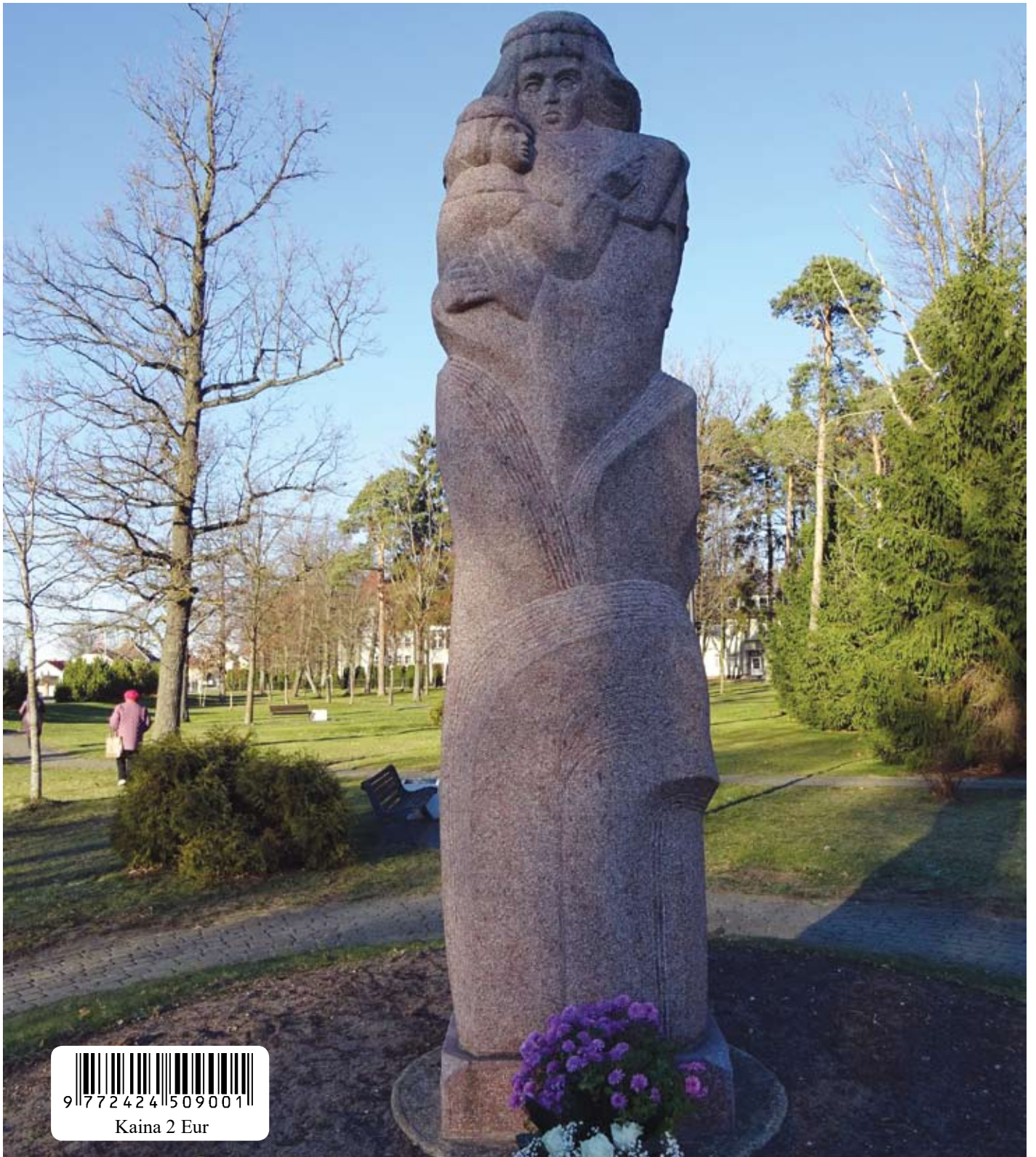


DONELAIČIO ŽEMĖ

Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija
Leidžiamas nuo 1992 m.

2018 m.
gruodis
Nr. 4 (225)



9 772424 509001

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

Dar kartą prisiminta Mažoji Lietuva ir jos didžiavyriai.....	3
Diplomatė Daiva Mockuvienė: „Laukia daug darbų“	5
Virginija Samuolienė: „Didžiuokimės K.Donelaičiu ir pasistenkime dėl jo...“	7
Paroda „Kalbos ir literatūros keliais“ Maironio namuose	9

SUKAKTYS

Konferencija Seime, skirta Tilžės akto 100-mečiui paminėti	11
Vilniuje paminėtas Mažosios Lietuvos (Tilžės) akto 100-metis ir įteikti medaliai „Širdings brolau“	13
Pagėgiuose – iškilmingas Tilžės akto 100-mečio minėjimas.....	14
Minėjimas Klaipėdoje.....	16
Tilžės aktas – Mažosios Lietuvos Nepriklausomybės deklaracija	17

2018-IEJI – VYDŪNO METAI

„Iš praeities į ateitį Vydūno idėjų šviesoje“	20
„Vydūnas. Regėjimai, darbai, atradimai“	21

PAMOKOS

Учимся говорить по-литовски	23
-----------------------------------	----

KARALIAUČIAUS KRAŠTAS

Karaliaučiaus moksleivių Vydūno kūrybinis konkursas	25
Vaikų lietuviškos muzikos šventė	26

K.DONELAITIS

„Laimei, Rėza“ - atrasti ir padovanoti	27
--	----

Pirmajame viršelyje - Pagėgių miesto parke 2005 metais atidengta skulptoriaus Stepono Juškos skulptūra, vaizduojanti Mažosios ir Didžiosios Lietuvos susijungimą (Algio Vaškevičiaus nuotr.).

Paskutiniajame viršelyje – Mažosios Lietuvos (Tilžės) aktas buvo pasirašytas 1918 metų lapkričio 30 dieną.

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija

LT-68295 Marijampolė,
Vytauto g. 28
www.donelaitis.info
draugija@donelaitis.info

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,
Gintaras Skamaročius –
K.Donelaičio draugijos
pirmininkas,
Saulius Svilius – techninis
redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:

G.Skamaročius (pirmininkas),
N.Kitkauskas, V.Gocontas,
V.Juraitis, Dž.Maskuliūnienė,
A.Matulevičius, R.Senapėdis,
V.Šilas

Spausdino AB „Spauda“,
Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius

Rankraštis pasirašytas spaudai
2018-12-27

Rankraščiai taisomi ir trumpinami
redakcijos nuožiūra.

Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone

Tiražas – 1200 egz.

K.Donelaičio draugijos sąskaita:
LT917044060001135106

Projektą iš dalies remia
Spaudos, radijo ir televizijos
rėmimo fondas bei VšĮ Nemuno
euroregiono Marijampolės biuras

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS



www.nemunus.info

Dar kartą prisiminta Mažoji Lietuva ir jos didžiavysiai



Renginio dalyviai prie K. Donelaičio paminklo.

„Mažosios Lietuvos asmenybių įtaka lietuvių tautinei savimonei: nuo Kanto ir Donelaičio iki Jankaus ir Vydūno“ – tokia buvo tarptautinės konferencijos-skaitymų tema, kurie vyko Marijampolėje lapkričio 22 dieną. Tai svarbiausias Marijampolės Kristijono Donelaičio draugijos metų renginys.

Jis prasidėjo mišiomis, kurias Marijampolės evangelikų-liuteronų bažnyčioje aukojo vyskupas Mindaugas Sabutis. Po to visi patraukė prie šalia bažnyčios esančio Kristijono Donelaičio paminklo, kuris buvo atidengtas lygiai prieš penkerius metus, 2013 metų lapkričio 22-ąją, artėjant 300-osioms K. Donelaičio gimimo metinėms. Prie paminklo šįkart vėl buvo padėtos gėlės, uždegtos žvakės.

Tarptautinė konferencija-skaitymai vyko Marijampolės kultūros centre esančioje savivaldybės posėdžių salėje. Čia atvyko filosofas, buvęs Lietuvos kultūros atašė Karaliaučiuje (Kaliningrade) dr. Arvydas Juozaitis, kultūrininkas ir visuomenės veikėjas dr. Darius Kuolys, dalyvavo bei pranešimą skaitė ir evangelikų-liuteronų vyskupas M. Sabutis. Marijampolės K. Donelaičio draugijos pirmininkė

Vida Mickuvienė pristatė ir dabartinę kultūros atašė Karaliaučiuje Ramintą Gecevičienę, buvusią Lietuvos konsulą Tilžėje (Sovetske) Bronių Makauską, K. Donelaičio draugijos pirmininką Gintarą Skamaročių bei kitus svečius.

Į renginį atvyko ir Karaliaučiaus krašto atstovai – Įsruties (Černiachovsko) pedagoginės kolegijos dėstytoja Tatjana Rodenko su keliomis moksleivėmis, taip pat Karaliaučiaus Baltijos federalinio I. Kanto universiteto vyresnioji dėstytoja Violeta Lopetienė. Renginyje dalyvavo ir viešosios įstaigos Karaliaučiaus lietuvių bendruomenė vadovas Sigitas Šamborskis, Kybartų K. Donelaičio gimnazijos atstovai, nemažas būrys K. Donelaičio draugijos narių bei kiti svečiai.

Konferencijos-skaitymų dalyvius pasveikino Marijampolės savivaldybės merės pavaduotojas Romualdas Makauskas, pasidžiaugęs, kad toks svarbus renginys vyksta Sūduvos sostinėje. „Mums visiems yra labai svarbi Mažosios Lietuvos atmintis, ji yra mūsų širdyse. Tai bendra mūsų istorija, ir Mažoji Lietuva bei Didžioji viena be kitos negali būti“, - pabrėžė merės pavaduotojas.

Konferencija buvo pradėta teatrine kelione „Amžinas keleivis“, skirta Vydūno 150-osioms gimimo metinėms. Ją atliko aktorius Petras Venslovas, kažkada Kauno dramos teatre to paties pavadinimo spektaklyje atlikęs Vydūno vaidmenį ir ansamblis „Kadujo“ (vadovė Laura Lukenskienė). Jautriai skambėjo aktoriaus cituojami Vydūno žodžiai, o pabaigoje visi atsistoję giedojo Vydūno „Lietuvių giesmę“, kuri jau trys dešimtmečiai yra ir Vydūno draugijos himnas.

Dr. A. Juozaitis konferencijoje perskaitė pranešimą „Vydūnas ir lietuvių-lietuvinių likimas“. Kalbą jis pradėjo nuo I. Kanto, priminė, kokią svarbą ir šio filosofo, ir Vydūno gyvenime turėjo jų motinos. Jis pažymėjo, jog neseniai Klaipėdos savivaldybė po vieno iš namų slenksčiu rado ir identifikavo I. Kanto senelio kapą, o šio miesto savivaldybės biblioteką planuojama pavadinti I. Kanto vardu.

Pranešėjas pasidalino savo įžvalgomis ir apie Tilžės akto svarbą, taip pat kalbėjo apie Vydūno bei rašytojos Ievos Simonaitytės pažintį. „Įdomu tai, kad Vydūnas nedalyvavo lemtinguose tautos lūžiuose, jis nesireiškė ir politiniame gyvenime, ir netgi tradiciniame prasme jis nėra filosofas. Tai ypatinga asmenybė, kūrusi tobulo žmogaus įvaizdį ir turėjusi didelę įtaką lietuvių gyvenime“, - sakė pranešėjas.

Išsamų ir labai įdomų pranešimą „Didžiąją Lietuvą auginusi prūsų Lietuva“ perskaitė dr. D. Kuolys. Pasak jo, būtent prūsų Lietuva užaugino moderniąją Lietuvą. Pranešėjas pateikė įdomių sąsajų dar nuo XVI amžiaus pradžios, Abraomo Kulviečio laikų, kalbėjo apie Martyną Mažvydą, apie Prūsų Lietuvos duotą pirmąją Jono Bretkūno bibliją.

„Prūsų Lietuva duoda mums

atsvarą kūrybai – Kristijonas Donelaitis, tik Liudviko Rėzos išleistas į pasaulį tampa to krašto lietuvių argumentu, kad lietuviai yra kūrybinga tauta, tai tarsi tautos kūrybingumo įrodymas pasaulio žmonėms“, - pabrėžė jis ir sakė, kad būtent Prūsų Lietuvoje buvo brandinamos laisvės idėjos.

Pranešėjas nuo Vydūno, naudodamas jo posakį „Būti sau žmogumi“ priėjo prie filosofės Marijos Gimbutienės, prie jau dabartinių laikų Lietuvos tautinės mokyklos kūrėjos Meilės Lukšienės ir baigė savo kalbą kviesdamas atsakyti saviniekos, saviplakos bei savęs nevertinimo, būti „sau žmogumi“, o ne pilka avele avių būryje.

Vyskupas M.Sabutis, kurio pranešimo tema buvo „Pasaulis lietuvininkų akimis“ į renginį atsisvežė nemažai senovinių knygų – maldaknygių, giesmynų, išleistų Mažojoje Lietuvoje. Jis priminė liuteronų bažnyčios likimą, lietuvininkų geografiją, kalbėjo apie tai, kaip su raštingumu keitėsi lietuvininkų gyvenimas.

Po pagrindinių pranešėjų kalbėjęs S.Šamborskis pasidžiaugė, kad šiemet sukako jau 30 metų nuo Tilžės Vydūno sąjūdžio grupės, lietuvių kultūros draugijos įsteigimo, kai buvo nutarta tęsti garbingas prūsų – Mažosios Lietuvos tradicijas. Jis apžvelgė svarbiausius per tuos metus surengtus renginius, pagrindinius darbus ir apgailestavo, kad pastaruosiu metu padėtis pablogėjo – Karaliaučiaus krašte uždarinėjamos lietuviškos mokyklėlės, išsiunčiami lietuvių kalbos mokytojai, vis daugiau žmonių netenka teisės įvažiuoti į šį kraštą, tarp jų – ir K.Donelaičio draugijos pirmininkas G.Skamaročius.

Nepaisant visų negandų, šiuo metu Karaliaučiaus krašte lietuvių kalbos dar mokosi apie 800 vaikų ir jaunimo, šiemet Kintuose ir Šventijoje buvo surengtos stovyklos

šio krašto vaikams, o srities vaikų folkloro ansambliai „Nadruvėlė“, „Gintarėlis“, „Rūtelė“ ir „Malūnėlis“ garsino Karaliaučiaus krašto vardą Lietuvos šimtmečio Dainų ir šokių šventėje.

S.Šamborskis taip pat įteikė Tilžės akto 100-mečio medalius keliems renginio dalyviams. Šį medalį įsteigė Karaliaučiaus lietuvių bendruomenė, Lietuvos šaulių sąjungos Vlado Putvinskio-Pūtvio klubas, Lietuvos šaulių sąjungos išeivijoje centro valdyba, istorijos tyrinėjimo klubas „Kopar“ ir Martyno Jankaus muziejus.

Medaliai įteikti dr.A.Juozaičiui, Marijampolės K.Donelaičio draugijos pirmininkei V.Mickuvienei, Kybartų K.Donelaičio gimnazijos mokytojai, buvusiai Karaliaučiaus srities lietuvių bendruomenės tarybos narei Vilijai Rušinskaitei-Stasaitienei, I.Kanto universiteto Karaliaučiuje dėstytojai Violetai Lopetienei, buvusiai Karaliaučiaus srities lietuvių jaunimo sąjungos pirmininkei ir srities lietuvių laikraščio „Gintaras“ redaktorei T.Rodenko, vyskupui M.Sabučiui, „Donelaičio žemės“ žurnalo redaktoriui Algiiui Vaškevičiui.

Po oficialios dalies buvo surengta diskusija, kurioje apie savo darbą papasakojo T.Rodenko, teigusi, kad savo gyvenimo jau nei-

sivaizduoja be Lietuvos, lietuvių kalbos dėstytoja iš Karaliaučiaus V.Lopetienė, prisiminusi svarbiausius pastarųjų metų darbus ir renginius. Lietuvių kalbos čia kasmet mokosi po kelias dešimtis studentų. Jis džiaugiasi, kad studentus visada noriai priima įvairios Lietuvos įstaigos, čia jie gali lankytis spektakliuose, koncertuose, muziejuose.

Lietuvos kultūros atašė Karaliaučiuje R.Gecevičienė papasakojo, kad Kranto (Zelenogradsko) bibliotekoje atidarytas lietuviškos literatūros skyrelis, kad atsiranda daugiau vietos žmonių, norinčių sužinoti apie Lietuvą. Į T.Rodenkos vadovaujamą klubą „Lituanika“ užsirašė 28 žmonės, yra norinčių lankyti tokį klubą ir Karaliaučiuje. Kultūros atašė V.Mickuvienei padovanojo Kranto dailininkės darbą, kuriame – ant Baltijos pajūrio akmenėlio nupieštas K.Donelaičio portretas.

Renginiui baigiantis Kybartų K.Donelaičio gimnazijos direktorius Saulius Spangevičius pakvietė apsilankyti šioje gimnazijoje, taip pat apžiūrėti netoliese esantį K.Donelaičio 300-osioms gimimo metinėms pasodintą ąžuolyną.

Algis Vaškevičius
Autoriaus nuotr.



Pranešimų klausosi buvęs Lietuvos konsulas Tilžėje B.Makauskas (kairėje) ir D.Kuolys.

Diplomatė Daiva Mockuvienė: „Laukia daug darbų“

Nuo rugpjūčio mėnesio Lietuvos konsulato Tilžėje (Sovetske) vadove, įgaliotąja ministre dirba Daiva Mockuvienė. Šiose pareigose ji pakeitė konsulą Bronių Makauską. Naujoji konsulato vadovė turi didelę diplomatinę patirtį – ji yra dirbusi Lietuvos užsienio reikalų ministerijos finansų departamento vadove, nuo 2002 iki 2008 buvo generaline Lietuvos Respublikos konsule Baltarusijoje, Gardine. 2011-2015 metais D. Mockuvienė dirbo Lietuvos generaliniame konsulate Kazachstane – iš pradžių ministre patarėja, vėliau – generaline konsule.

Lapkričio 7-ąją naujoji konsulato vadovė lankėsi Marijampolėje, susitiko su Kristijono Donelaičio draugijos pirmininku Gintaru Skamaročium, apžiūrėjo K. Donelaičio paminklą ir Rygiškių Jono gimnaziją, taip pat papasakojo apie konsulato darbą, artimiausius planus, atsakė į „Donelaičio žemės“ redakcijos klausimus.

Pasak konsulato vadovės, konsulato aptarnaujama teritorija yra Gastų (Slavsko), Nemano (Ragainės) ir Krasnoznamencko (Lazdynų) rajonai bei Tilžės miestas. Jai pradėjus dirbti, kiti Lietuvos konsulato Tilžėje darbuotojai liko tie patys.

D. Mockuvienė savo darbo Tilžėje pradžioje susitiko su visų šių rajonų ir miesto vadovais, jiems prisistatė, aptarė būsimus darbus. „Susitikimai buvo pažintiniai ir jų metu buvau išklaudyta. Tilžės miesto administracijos vadovas Nikolajus Voiščevas pabrėžė, kad vietos valdžia yra atvira mūsų pasiūlymams“, - sakė diplomatė.

Viešnia papasakojo, ką pavyko nuveikti per pirmuosius darbo mėnesius. Galima pasidžiaugti, kad jos rūpesčiu buvo atnaujinta pirmosios lietuviškos knygos autoriaus Martyno Mažvydo atmini-



mo lenta Ragainėje ant bažnyčios, kurioje jis dirbo, sienos.

„Lentą atnaujinome, tam gavome vietos šventiko sutikimą, pavasarį čia pasodinsime želdinių, bet labai norisi atnaujinti ir pačią bažnyčios sieną, kuriai jau būtinas remontas. Tikiuosi, kad pavyks gauti lėšų šiam darbui atlikti“, - sakė konsulato vadovė.

Vėlinių proga šioje vietoje konsulato darbuotojai pagerbė M. Mažvydo atminimą, padėjo gėlių, uždegė žvakių. Gėlių per Vėlines buvo padėta ir Tilžėje prie namo, kuriame gyveno rašytojas ir filosofas Vydūnas – šiemet minimos 150-osios jo gimimo metinės.

D. Mockuvienė surengė ir konsulato darbuotojų bei vietos lietuvių bendruomenės narių išvyką į Šilutę. Beveik dvi dešimtys svečių iš Tilžės Šilutėje pamatė Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečiui skirtą koncertą „Švęskime laisvę“. Tai įspūdinga programa, kurioje supinti autentiški lietuvių liaudies dainų tekstai, tautinių šokių elementai ir liaudies instrumentų skambesys, o daugeliui pažįstamas tradicines spalvas paryškina šiuolaikinės muzikos ir elektrinių gitarų skambesys.

Konsulato vadovė džiaugiasi, kad palaikomi geri ryšiai su Tauragės miesto turizmo informacijos centro ir Tauragės krašto muzie-

jaus darbuotojais. Tauragėje lankėsi grupė Tilžės miesto kultūros ir turizmo sektoriaus darbuotojų, kurie turėjo progos susipažinti su šiuo miestu, jo turistiniais objektais, taip pat apžiūrėjo Martyno Jankaus muziejų Bitėnuose, Rambynų kalną ir kitas vietas.

Dar vienas rudenį įvykęs renginys - konsulate surengta vakaronė - susitikimas su lietuvių bendruomenė. Jo metu konsulato vadovė pristatė Arūno Žebriūno vaidybinį filmą „Kelionė į rojų“ pagal Hermano Zudermano novelių rinkinį. Savo kalboje D. Mockuvienė priminė tarpukario laikotarpio Tilžės lietuvininkų svarbą ir jų kultūrinę veiklą Mažajoje Lietuvoje, taip pat minint Vydūno metus, buvo kalbėta apie jo aktualumą ir reikšmingumą dabarties gyvenime, stiprinant čia gyvenančių lietuvių tautinę sąjauką, didelį Vydūno indėlį į Mažosios Lietuvos kultūros raidą.

D. Mockuvienė nori, kad aktyvesnius kontaktus su kolegomis Lietuvoje palaikytų ir Tilžės teatras. Šio teatro aktoriai lapkritį buvo pakviesti į Alytuje kasmet rengiamą komedijos festivalį, kuriame parodė spektaklį „Revizorius“ pagal Nikolajaus Gogolio pjesę. Diplomatė pasirūpino, kad svečiai iš Tilžės teatro turėtų galimybę apsilankyti ir Lietuvos rusų dramos teatre Vilniuje, pabendrautų su jame dirbančiais savo kolegomis.

„Trys mėnesiai, kuriuos dirbu Tilžėje – dar neilgas laikas, bet norisi judėti pirmyn, tegul ir mažais žingsneliais. Turime nemažai sumanymų, ateityje laukia daug darbų, kuriuos, tikimės, pavyks nuveikti“, - sakė įgaliotoji ministrė D. Mockuvienė.

Algis Vaškevičius
Autoriaus nuotr.

Virginija Samuolienė: „Didžiukimės

Pernai lapkričio 30 d. Lietuvos rašytojų sąjungos svetainėje buvo įteikti K. Donelaičio medaliai „Širdings brolau...“. Šįkart iš arčiau supažindinate su Virginija Samuolienė, kuri medaliu buvo apdovanojama už aktyvų lietuviško rašytinio ir istorinio paveldo plėtojimą, spektaklio „Giesmė“ pastatymą ir jo rodymo bei vakaronių organizavimą.

- Kada ir kodėl susidomėjote Mažąja Lietuva, Kristijonu Donelaičiu ir kitais to krašto šviesuoliais?

- Namuose mes tą kraštą vadindavome Prūsija. Man tai siejosi su kažkoku labai artimu ir kartu labai paslaptingu kraštu, kuris lyg ir buvo mūsų gyvenimo dalis, o paskui kažkas atėjo ir atplėšė. Iki dabar prisimenu mamos pasakojimus apie „vilko vaikus“, kurie po karo iš to krašto atklysdavo iki mano senelių namų netoli Sasnavos. Seneliai juos slapta pamaitindavo, leisdavo pernaktuoti ir išsiųsdavo tolyn, nes priglaudimas ilgesniam laikui grėsė kalėjimu ar tremtimi. Kas yra Mažoji Lietuva ir kokie mūsų tautos lobiai ten slypi, tinkamai identifikuojau tik studijuodama Klaipėdoje.

Su Kristijonu Donelaičiu susipažinti mokyklos nereikėjo, nes namuose, kiek pamenu, knygų lentynoje visada buvo „Metų“ leidimas, išleistas, berods tais pačiais metais, kai aš gimiau. Su labai išraiškingais, dinamiškais V. Jurgūno piešiniais. Kadangi skaičiau nuo šešerių metų, žinoma, kad vartydavau ir suaugusiųjų knygas, o tie piešiniai man labai patiko, žadino vaizduotę. Tad kai mokykloje jau skaitėme „Metus“, man jie buvo tarsi savi ir tokio „baubo“, kad vaikams sunku skaityti heg-



V. Samuolienės padėkos kalba gavus medali. A. Vaškevičiaus nuotr.

zametimą, kad sunku suvokti tekstą, man nebuvo.

Galbūt nuskambės šventvagiškai, bet aš manau, kad Kristijonas Donelaitis buvo sūduvis, kaip ir mes, čia gimusieji ir augusieji, ir mums jis yra kur kas artimesnis nei Klaipėdos kraštui. Juk nuo mūsų iki jo gimtojo kaimo – vos pusšimtis kilometrų. Ir jo kalba mums, sūduviams, nėra sudėtinga ar nesuprantama, o požiūris į ūkiškumą, racionalumas, taupumas, darbštumas – tai Sūduvos krašto ūkininkų bruožai.

Literatūrinis Mažosios Lietuvos palikimas ir to krašto šviesuoliais iš tikrųjų labiau susidomėjau studijuodama tuometėje Valstybinėje konservatorijoje, Klaipėdos fakultetuose. Šios mokyklos dėstytojai visi spinduliavo kažkokia meile Mažajai Lietuvai, o ką jau kalbėti apie šviesios atminties Lietuvos literatūros katedros docentą Jurgį Mališauską – turbūt žymiausią to meto Mažosios Lietuvos kultūros ir literatūros tyrinėtoją. Jo paskaitose mums atsiverdavo ne tik literatūros, bet ir istorijos lobiai. O kai išvažiuodavome

kartu su juo į Karaliaučiaus kraštą, atrodė, kad docentas kartu su Bretkūnu vienam suole sėdėjo, su Milkumi varles upely mušė, o su Kleinu sukutinukę už kampo rūkė. Juokauju, žinoma, tačiau jis buvo tikras šio krašto istorijos ir asmenybių žinovas, tokie žmonės užburia, įtraukia į savo pasaulį.

- Ar daug kartų teko lankytis Tolminkemyje, Lazdynėliuose, Gumbinėje, kitose su K. Donelaičiu susijusiose vietose? Kokius jausmus iš ten parsiveždavote?

- Pažintį su šiuo kraštu ir jo asmenybėmis, pradėtą studijų metais, norėjosi tęsti, nes kuo daugiau sužinai, tuo labiau supranti, kiek daug dar nežinai, tačiau užsidarė siena ir atsirado sunkumai. Tačiau esu buvusi turbūt visose vietose, susijusiose su K. Donelaičiu: ir Karaliaučiaus universitete, ir Stalupėnuose, ir Lazdynėliuose, ir, žinoma, Tolminkemyje.

Ir savo vaikus esu nuvežusi į Tolminkiemį. Manau, kiekvieno lietuvių šventa pareiga parodyti savo vaikams Tolminkiemį, nuvažiuoti, bent mintimis nusilenkti šiam didžiam žmogui, kurio indėlis į tai, jog kalbame lietuviškai – milžiniškas.

Parsiveždavau iš ten ne tik šilčiausius prisiminimus, bet ir ažuolo ir kaštono sėklę. Kiek kartų esu buvusi Tolminkemyje, Gumbinėje ar Lazdynėliuose – sunku gal suskaičiuoti, tačiau kiekvieną kartą ten vykstu su jauduliu, tarsi į susitikimą su gyvu rašytoju. Aš net juokauju, kad Donelaitis mano slaptas mylimasis. Kartais tik apima neviltingas ir liūdesys dėl niokojamų šio krašto kultūros paminklų. Nors kai kurie miestai jau tvarkosi, tačiau mažesniuose miestuose ir kaimeliuose apstu griaunamų,

K. Donelaičiu ir pasistenkime dėl jo...“

apžėlusią istorijos liudininkų.

- Kas paskatino pastatyti spektaklį „Giesmė“ pagal A. Drilingos romaną „Jau saulelė...“?

- Studijų metais perskaičiau Johaneso Bobrovskio romaną „Lietuviški fortepijonai“. Mane sužavėjo romano autoriaus sukurtas K. Donelaičio gyvenimiškas portretas ir istorija. Vėliau susiradau A. Drilingos „Jau saulelė...“ Kilo mintis padaryti šių kūrinių sintezę. Žinoma, rašant inscenizaciją, teko pridėti nemažai savo minčių. Buvau taip įsitraukusi į šį darbą, kad dalį scenų net susapnavau. Čia buvo tikriausiai tas atvejis, kaip rašytojai sako: „herojus užvaldė mano mintis“. Iš tikrųjų atrodo kažkas mane valdė ir diktavo išis- sas scenas bei dialogus. Pirmoji šio spektaklio premjera įvyko prieš 30 metų, vėliau, kai sumaniau spektaklį atkartoti ir iš naujo pastatyti čia, Marijampolėje, kai kurias scenas papildžiau, truputį praplėčiau.

Yra asmenybių, kurios negali nežavėti, kurių talento ir darbų didybę sunku net suvokti. Man Donelaitis – didžiulis autoritetas, ne veltui ir sūnų jo vardu pavadi-

nau. Man jis – tarsi lietuviškasis Leonardas da Vinčis, apdovano- tas daugybe talentų bei genijaus protu, šimtmečiais pralenkęs savo epochą. Kartu – ir tragiško likimo žmogus, laikmečio įkaitas, privers- tas savo talentą ir energiją švaistyti kovodamas su vietos karaliukais ir biurokratais. Tuo pačiu jis buvo ir paprastas žmogus, mylintis, ken- čiantis, gal ir neapkenčiantis...

Manau, kad jeigu mokytojai, prieš pradėdami studijuoti literatū- ros kūrinius, giliau atskleistų vai- kams rašytojo žmogiškąjį paveiks- lą, papasakotų tikrų, nepagražintų biografijos detalių, nebijotų užsi- minti ir apie jo jausmus, ir kūriniai pasirodytų suprantamesni, arti- mesni, ne tokie nuobodūs. Aš pati kuo labiau domėjausi Donelaičio gyvenamąja aplinka bei laikotarpiu, tuo ryškesni ir įdomesni man pasirodė jo sukurti personažai.

- Kuo įsiminė tas pastatymas, kaip pavyko surinkti atlikėjus, ar daug žiūrovų jį pamatė, kokių atsiliepimų sulaukėte?

- Spektaklio pastatyme daly- vavo 18 žmonių. Neturint teatro trupės, tai tapo tikru išbandymu. Galima sakyti, suėjo žmonės iš gat-

vės, kai kuriuos jų mačiau pirmą kartą gyvenime, daugelis jų teatro scenoje buvo niekada nevaidinę. Pati pasikviečiau tik pagrindinių vaidmenų atlikėjus. Kristijono Donelaičio vaidmeniui – Ričardą Mockų, kuris man atrodė panašus fiziškai, be to neabejojau jo akto- riniais gebėjimais, jo žmoną Aną Reginą vaidino mano studijų drau- gė iš Vilkaviškio Jolita Sinkevičie- nė, jaunąjį Kristijoną – Remigijus Petručionis. Kiti aktoriai atėjo pa- matę kvietimą vaidinti, dar kitus prikalbino Kristijono Donelaičio draugijos Marijampolės skyriaus pirmininkė Vida Mickuvienė.

Buvau nustebinta, kokių talen- tų jie visi pilni. Gal dėl to, kad šir- dyje visi degė meile Donelaičiui. O kokiais balsais jie giedojo! Ne vienas aktorius pasirodė ir mu- zikos mokslus baigęs, įvairiuose choruose dainuojantis. Tas laiko- tarpis, kai statėme šį spektaklį, buvo vienas prasmingiausių mano gyvenime. Kai ateini į repeticiją ir matai degančias žmonių akis, matai, kaip jie nori vaidinti, kaip jiems tai svarbu, kaip jie stengia- si, patys ieško kostiumų, aptari- nėja giesmes, atskirai repetuoja,

neskaičiuodami savo lai- ko ar išlaidų vaidinimui – tai yra tai, ką vadiname kūrybos džiaugsmu. Juo labiau, kad repeticijoms neturėjome net tinkamų sąlygų. Iš pradžių repeta- vome Marijampolės kole- gijos salėje, vėliau, likus savaitei iki premjeros, iš- leido dramos teatras. Per savaitę, repetuodami vos keletą valandų po darbo, sugebėjome viską prita- kyti naujai scenai, pasi- rengti dekoracijas, prita- kyti apšvietimą, priderinti



Spektaklio „Giesmė“ aktoriai. R. Pasiliausko nuotr.

garsą. Visi dirbome iš idėjos, tik ji leido mums atlaikyti tokį krūvį ir pasiekti tokį rezultatą.

Premjeros dieną žiūrovai vos tilpo salėje, buvo didžiulis būrys stovinčių. Sulaukėme didžiulio palaikymo ir pagyrų. Deja, neturėjome trupės vadybininko, kuris rūpintųsi tolimesniais spektakliais. Marijampolės dramos teatras mūsų spektaklio nenorėjo, teko net dekoracijas pervežti į kultūros centrą. Vėl neturėjome net kur repetuoti. Todėl dar vieną spektaklį parodė Vilkaviškio kultūros centre, daugiau pasirodymų neturėjome. Teatras – ne skrajojantis olandas, jam reikia turėti namus. Žinoma, gaila, kad tokį didžiulį triušą pamatė tik patys karščiausi Donelaičio gerbėjai, spektaklis buvo vertas didesnio gyvavimo. Kartais net pagalvoju, kad mūsų spektaklio likimas tarsi atkartoją K. Donelaičio konfrontaciją su jo gyvenamąja aplinka, kai vietoje palaikymo sulauki trukdymų.

Nors 2014 metai buvo paskelbti K. Donelaičio metais ir Kultūros ministerija garsiai gyrėsi, kaip remia regionų kultūrą, nė vienam projektui iš Kultūros tarybos negavome lėšų. Spektaklio kostiumus siuvosi, pirkto ar skolinosi patys aktoriai, dekoracijas darė mano draugai, daugelis jų, žinodami, kokiomis sąlygomis statome spektaklį, net neėmė pinigų, kai kam sumokėjau savo lėšomis. Pastatę spektaklį, neturėjome erdvės repeticijoms ir spektakliams, nes kai kurie funkcionieriai įsivaizdavo, jog teatras yra jų nuosavybė. Didžiulis beveik dvidešimties žmonių darbas subyrėjo į šipulius, susidūręs su biurokratų monolitu.

Nepaisant visko, esu be galo dėkinga visam kolektyvui, padariusiam tokį gražų, prasmingą ir didžiulį darbą. Padarėme tai ne dėl ko nors kito, dėl Kristijono Donelaičio...

- Pernai rudenį Jūs buvote apdovanota K. Donelaičio medaliu „Širdings brolau“... Jis skirtas ne tik už „Giesmės“ pastatymą, bet ir už aktyvų lietuviško rašytinio ir istorinio paveldo plėtojimą, vakaronių organizavimą. Kodėl Jums svarbi ši veikla?

- Artėjant Kristijono Donelaičio 300-ajam jubiliejui, aktyviai įsitraukiau į draugijos veiklą, pati siūliau daug įvairiausių projektų ir renginių, nes manau, kad tokie titaniškai asmenybei pagarbos ir atminimo nėra per daug. Norėjosi į Donelaitį pažvelgti naujai, su visai kitokia gyvenimiška patirtimi. Norėjosi ta meile užkrėsti ir kitus, ypač jaunąją kartą, kurie galbūt į poetą ir jo palikimą žiūri paviršutiniškai. Žinoma, mūsų galimybės buvo labai ribotos, tačiau vien savo nuoširdumu, manau, nuveikėme nemažai. Smagu buvo matyti jaunuosius kūrėjus, skaitančius savo rašinius ir poeziją, skirtą K. Donelaičiui. Keletas sumanymų liko neįgyvendinta dėl lėšų stokos, tačiau manau, kad geriems darbams niekada ne vėlu.

Ypač džiaugiuosi, kad pavyko surinkti lėšų ir pastatyti paminklą didžiajam poetui, į kurio atidengimą atvyko net Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė. Tai buvo savotiškas mūsų darbo įvertinimas.

- Kuo Jums įsiminė renginys Rašytojų sąjungoje, kai medali Jums įteikė tuometis Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Antanas A. Jonynas?

- Pats renginio organizavimas Rašytojų sąjungoje, jo dalyviai, lektoriai suteikė didesnės svarbos pačiai mūsų draugijai, parodė, kad tai nėra vien „kaimo kraštotyrininkų“ veikla. Mūsų pačių organizuojami renginiai, konferencijos būna galbūt niekuo ne žemesnio lygio nei vilniečių, tačiau jie tampa lyg

ir paženklinanti provincialumo ženklu, nes mes neturime tokių reikšmingų objektų. O apdovanojimą iš Antano A. Jonyno rankų laikau labai svarbiu ir įsimintinu sau ne dėl to, kad tai buvo apdovanojimas iš Rašytojų sąjungos pirmininko rankų, bet dėl to, kad tai buvo apdovanojimas iš mano mėgstamo poeto, kurio kūryba atgimimo priešaušryje atrodė tarsi literatūrinės laisvės gurdėnis, rankų. Manau, kiekvienam kūrėjui yra svarbu būti įvertintam, atsistoti greta tokių korifėjų. Tai tarsi tavo pastangų įvertinimas ir paskatinimas.

- Ko norėtumėte palinkėti mūsų žurnalo skaitytojams?

- Studijuokime Donelaitį. Iš jo gyvenimo, jo kūrinių galime daug išmokti, pasisemti išminties. Studijuokime aplinką, kurioje jis gyveno, pasistenkime suprasti ką jis išgyveno, ką norėjo pasakyti mums, palikdamas savo kūrinius.

Aplankykite Donelaitį. Gražiausia Tolminkiemyje man būna pavasari, kai tik sprogs medžių lapai, ir aplinkui viską užlieja ryškiaspalvė žaluma, ir tada, kai jau išsirita gandriukai, kai iš kiekvieno lizdo kyšo bent po tris jauniklių galvas. Tuomet atrodo, kad čia sugrįžusi ta pati dvasia, kuri buvo prieš 300 metų. Tuomet nepastebi nei mėlynų namų, nei „bania“ užrašo priešais bažnyčią...

Didžiukimės Donelaičiu. Tokie kūrėjai mūsų nedidelę tautą padaro didinga ir žinoma pasaulyje.

Pasistenkim dėl Donelaičio. Labai norėčiau, kad Tolminkiemyje esantys pastatai ir muziejus būtų geriau prižiūrimi, pilnesni eksponatų, kad vyktų edukacinės programos, daugiau renginių. Juk Donelaitis buvo ne tik pastorius, poetas, bet ir mokslininkas. Mums visiems reikia sutelktai ir gerai apgalvoti, kaip tai pasiekti.

Paroda „Kalbos ir literatūros keliais“ Maironio namuose

2018 - aisiais, minint Europos kultūros paveldo metus, Karaliaučiaus (Kaliningrado) srities istorijos ir meno muziejus inicijavo projektą - parodą „Kalbos ir literatūros keliais“, skirtą paminėti lietuvių klasiko Kristijono Donelaičio poemos „Metai“ 200 metų išleidimo sukaktį (1818). Į šį projektą susijungė penkios valstybės ir šeši muziejai: Karaliaučiaus srities istorijos ir meno muziejus; Memorialinių muziejų asociacija (Ryga, Latvijos Respublika); Literatūrinis Adomo Mickevičiaus muziejus (Varšuva, Lenkijos Respublika); Valstybinis literatūrinis Jankos Kupalos muziejus (Minskas, Baltarusijos Respublika); Literatūrinis A. Puškino muziejus (Vilnius) ir Maironio lietuvių literatūros muziejus (Kaunas).

Kiekvienas muziejus pasirinko žymiausią savo klasiką, ieškojo sąsajų ir literatūrinių ryšių tarp visų dalyvaujančių šalių. Karaliaučiaus srities istorijos ir meno muziejus pasirinko Kristijoną Donelaitį, kadangi šio klasiko Tolminkiemyje esantis muziejus yra jo padalinys. Latvijos memorialinių muziejų asociacija centrine figūra iškėlė Janį Rainį, jo kūrybą, ryšius su Lietuva bei Baltarusija. Literatūrinis Adomo Mickevičiaus muziejus parodė savo klasiko ryšius su Lietuva. Literatūrinis Jankos Kupalos muziejus atskleidė šio rašytojo gyvenimą Vilniuje, ryšius su lietuvių rašytojais. Literatūrinis A. Puškino muziejus sugrąžino į pasaulinio lygio klasiko gyvenimą ir kūrybą, priminė jo sūnaus Grigorijaus gyvenimą Vilniuje. Maironio lietuvių literatūros muziejaus centrinė ašis yra Maironis, kuris savo „Trumpoje visuotinės literatūros istorijoje“ (1926) paminėjo visus šiuos rašytojus ir įvertino jų kūrybą. Tad ši paroda savo eksponatais ir var-



Parodos atidarymo akimirka

Zenono Baltrušio nuotr.

dais siejasi į vieną bendrą tiltą tarp literatūrų.

Iš viso parodą sudaro 30 stendų, kurių dydis 1 m x 70 cm. Kiekvienas muziejus užpildė po penkis, parengtas ir dar vienas papildomas bendras stendas, kuriame pateikiama informacija apie visus šešis muziejus. Ši jungtinė paroda buvo iškilmingai atidaroma visose valstybėse, minėtuose muziejuose, su tų valstybių kalbų tekstais.

2018 m. spalio 19 d. paroda „Kalbos ir literatūros keliais“ savo kelionę baigė Kaune, Maironio lietuvių literatūros muziejuje, ją buvo galima lankyti iki gruodžio 1 d. Kodėl pasirinkta tokia atidarymo data? Mat tuo pačiu norėjome atšvęsti Maironio gimtadienį – 156-ąsias klasiko gimimo metines. Kiekvienais metais švenčiame poeto gimimo dieną, tad šįmet ją minėjome kartu su svečiais muziejininkais iš Rygos, Karaliaučiaus, Minsko, Vilniaus. Aktorius Petras Venslovas skaitė Maironio eilėraščius lietuvių, latvių, rusų kalbomis. Po neilgos meninės dalies Maironio svetainėje, kitoje erdvėje – mansardoje perkirpome su svečiais tautinę juostelę ir atidarėme parodą. Jos pristatymą ir pradėjome nuo K. Donelaičio dalies, kurią pristatė Karaliaučiaus

istorijos ir meno muziejaus direktoriaus pavaduotoja Olga Ščeglova. Stenduose citatomis pateikiama daug informacijos iš K. Donelaičio gyvenimo, eksponuojami Tolminkiemio vaizdai, bažnyčia, poeto Karaliaučiaus laikotarpis. Eksponuojami ir įvairūs „Metų“ leidimai (knygų kopijos), pradedant pirmuoju – 1818 m., kai kūrinių publikavo Karaliaučiaus universiteto profesorius Liudvikas Rėza, baigiant 2011 m. leidimu rusų kalba. Tuo pačiu informuojama, jog „Metai“ yra išversti į 15 užsienio kalbų. O. Ščeglova muziejui padovanojo prabangų „Metų“ leidimą (2014) dviem kalbomis – lietuvių ir rusų (vertėjas Sergejus Isajevs) – su daugybe iliustracijų – įvairių meno kūrinių, skirtų K. Donelaičiui.

To paties muziejaus darbuotoja Marija Berežnaja pristatė ir padovanojo knygą „Kristijono Donelaičio stebuklingoji melodija“, išleistą Karaliaučiuje rusų kalba. Pristatė parodos dalį apie K. Donelaitį, šalia tinka kalbėti apie Maironį, kuris poemos „Metai“ autorių labai aukštino, vertino, apie jį skaitė paskaitas universiteto studentams. „Donelaitis ypač mums lietuviams brangus ne tik kaip poeta, bet kaip poeta lietuvis. Kiekvienas

gražus poezijos tvarinys, ar tai jis bus vokiškas, ar prancūziškas. ar lenkiškas, yra brangi įnaša į bendrą kultūros ir meno turtą. (...) Donelaitis mūsų vardą pakėlė aukštai ir svetimtaučių akyse, kam tik iš jų teko pasižinti su jo tvariniais. Jisai tuo būdu ne vieną ir draugą mūsų tautai pagamino: kas jį arčiau pažino ir įvertino, tas pačią Lietuvą ėmė gerbti. (...) Bet Donelaitis dar daugiau sužadino pačiuose lietuviuose pasitikėjimo savimi ir tėvynės meile.“ (Iš Maironio paskaitos „Kristijonas Donelaitis“).

Svečiai iš Latvijos, muziejinkai Rita Meinarte ir Janis Zalytis papasakojo apie savo parodos dalį, kurios centrinė figūra yra latvių klasiką Janis Rainis. Šio rašytojo ryšiai su Lietuva yra gan artimi. Nemažai metų gyveno ir dirbo Vilniuje, Panevėžyje, taip pat domėjosi K. Donelaičio kūryba, savo žmonai Aspazijai laiške rašė: „Gauk Donelaitį, paklausk apie mano rankraščius Liepojoje, jeigu reikia, dar kartą nupirk Donelaitį vertimui“. Tačiau kratos metu Panevėžyje žandarai tarp popierių rado pradėtus versti į latvių kalbą „Metus“, rankraščius konfiskavo, jie nebuvo savininkui gražinti ir prie šio vertimo J. Rainis daugiau negrįžo. O Lietuvoje Rainis lankėsi daug kartų, turėjo čia draugų ir reikalų. Be abejo, jis buvo pažįstamas ir su mūsų klasikais Maironiu, ir tuomečiu Valstybės teatro direktoriumi Liudu Gira.

Muziejinkė iš Minsko Natalija Stribulskaja pristatė Janką Kupalą, poetą, dramaturgą, vertėją, prakalbinusį baltarusių kalba net 36 užsienio autorių. Šis Baltarusijos klasiką irgi nemažai metų gyveno Lietuvoje, draugavo su lietuviais rašytojais, o Maironis į jo kūrybą buvo atkreipęs dėmesį, nes savo „Trumpoje visuotinės literatūros istorijoje“ paminėjo: „Gudų (baltagudžių) literatūra tik užmazgoje.



Parodos stenduose – ir dėmesys K. Donelaičiui A. Ruseckaitės nuotr.

Paminėtini jų poetai: Bohuševičius, Niestuchovskis ir Janka Kupala.“

Kolegė iš Vilniaus, literatūrinio A. Puškino muziejaus Nadežda Petrauskienė pristatė savo parodos dalį, kurioje priminė garsiojo Rusijos klasiko ryšį su lietuvių literatūra, jo įtakomis, ilga eile lietuvių vertėjų, prakalbinusių šio poeto kūrybą lietuviškai. Ji pacitavo dr. Rimantą Sideravičių, kuris viename straipsnyje teigė: „Puškinas laikomas rašytoju, kuris davė „Rusijai poeziją kaip meną“, tapo „pradžių pradžia viskam rusų literatūroje“ ir yra šiuolaikinės rusų literatūrinės kalbos kūrėjas; panašiai vertinama ir Maironio reikšmė lietuvių literatūros procese. Jų vardai ženklina autentiškos nacionalinės literatūros sukūrimo triumfą, jų darbų dėka, meninė kūryba užėmė deramą vietą dvasiniame visuomenės gyvenime.“

Išties A. Puškinas – vienas iš mylimiausių Maironio poetų. Jo memorialinėje bibliotekoje saugomi net keli šio klasiko Raštų leidimai rusų kalba: 1887, 1899 ir 1903-1906 metų, kurių viršelius galima matyti šioje parodoje.

Atstovų iš Varšuvos, iš literatūrinio A. Mickevičiaus muziejaus nebuvo, tačiau ir ši dalis patraukė parodos lankytojų dėmesį, kadangi A. Mickevičius, jaunystėje, gyvendamas Kaune, jau žinojo

K. Donelaitį ir jo „Metus“, buvo juos perskaitęs vokiečių kalba, vertino ir jų leidėją L. Rėzą. Poemos „Gražina“ įvadinėje dalyje jis rašė: „Neseniai miręs Karaliaučiaus universiteto profesorius Rėza, tarp kitų lietuvių literatūros paminklų, paskelbė lietuvių Done-laičio hegzametro parašytą poemą apie keturis metų laikus, pridėdamas vokišką vertimą ir mokslinius paaškinimus. Minėtoji poema dėl turinio ir gražios išraiškos verta pagyrimo ir tuo dar turi būti mums ypatingai įdomi, juolab kad tai tikrų tikriausias liaudies papročių paveikslas. Šlovė garbingo vyro atminimui...“ Lenkų literatūros tyrinėtojai beveik neabejoja, kad hegzametro parašyti K. Donelaičio „Metai“ įkvėpė A. Mickevičių parašyti vieną garsiausių savo poemų „Konradas Valenrodas“.

Šioje parodos dalyje – A. Mickevičiaus gyvenimas Kaune, Vilniuje, jo kūriniai, o taipogi atveriami įdomūs faktai, kaip A. Mickevičius susipažino Sankt Peterburge su Aleksandru Puškiniu, jų bendravimo detalės, bandymai versti vienam kito kūrybą.

Taigi šioje parodoje galima buvo nuvesti įvairių bendrų literatūrinių gijų, sąsajų, rasti netikėtą informaciją ir įdomių detalių. Penkių valstybių šešių muziejų bendra paroda atvėrė naujas bendradarbiavimo galimybes ir įrodė, jog kultūros žmonėms, saugantiems muziejinių paveldą, politikų viražai įtakos nedaro.

Parodos „Kalbos ir literatūros keliais“ atidaryme dalyvavo ir visus pasveikino Rusijos ambasados Lietuvoje patarėjas Nikolajus Liaščenko, taip pat K. Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius.

Aldona Ruseckaitė,
*Maironio lietuvių literatūros
muziejaus direktorė*

Konferencija Seime, skirta Tilžės akto 100-mečiui paminėti

Tilžės akto 100-mečio renginiai prasidėjo lapkričio 16 dieną konferencija Lietuvos Respublikos Seimo rūmuose, Europos informacijos centre. Ši data pasirinkta neatsitiktinai – būtent 1918 metų lapkričio 16 dieną penkiasdešimt mažlietuvių atstovų beveik iš visos Mažosios Lietuvos Tilžėje įkūrė naują politinę organizaciją – Prūsų lietuvių tautos tarybą, kuri jau lapkričio 30-ąją paskelbė vadinamąjį Tilžės aktą, reikalavusį prijungti Mažąją Lietuvą prie Lietuvos valstybės.

Konferenciją pradėjo ir moderavo Seimo narys Laurynas Kasčiūnas. Jis pasidžiaugė, jog ši labai svarbi sukaktis minima būtent Seime, kad Aktas yra aktualus ir šiaandien, nes tai Mažosios ir Didžiosios Lietuvos vienybės simbolis.

Išsamų pranešimą „Istorinio Tilžės akto reikšmė“ konferencijoje perskaitė ilgametis Mažosios Lietuvos reikalų tarybos pirmininkas Vytautas Šilas. Sveikindamas visus susirinkusius su šia labai svarbia sukaktis, jis daugiau dėmesio skyrė kiekvienam iš 24 Tilžės akto signatarų, nes apie juos visuomenė žino labai mažai. Kai kurie iš signatarų, tokie kaip Valteris Didžys ar Martynas Jankus, Enzys Jagomastas, Jonas Vanagaitis yra geriau žinomi, jų atminimas įamžintas atminimo lentomis, o apie kai kuriuos signatarus beveik nėra išlikę jokių žinių.



Minėjimo dalyviai.

„Vos susirinkusi taryba jau tą pačią dieną paskelbė atsisaukimą „Lietuvninkai! Pabuskit, klausykit, padabokit!“ ir užėmė proletuvišką poziciją. Jau pirmasis teksto sakiny pasako viską – „Atsižvelgdami

į tai, kad viskas, kas yra, turi teisę gyvuoti, ir tai, kad mes Lietuviai čionai Prūsų Lietuvoj gyvenantieji, sudarome šito krašto gyventojų daugumą, reikalaujame mes remdamies ant Vilsono Tautų paties apsisprendimo teisės, priglaidimą Mažosios Lietuvos prie Didžiosios Lietuvos“, - pabrėžė V.Šilas.

Jis priminė, kad neatsitiktinai aktas buvo priimtas Tilžėje – šis miestas XIX amžiaus pabaigoje – XX amžiaus pradžioje buvo tapęs Mažosios Lietuvos sostine, taip pat akcentavo, jog Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu, priimtu 1998 metais lapkričio 30-oji yra minima kaip Mažosios Lietuvos prijungimo prie Didžiosios Lietuvos diena.

Istorikas ir enciklopedininkas Algirdas Matulevičius savo pranešime „Tilžės aktas – Mažosios Lietuvos nepriklausomybės deklaracija. Ištakos ir realizacija“ nagrinėjo priežastis, kurios nulėmė šio



Šventinės konferencijos Seime pranešėjai.

akto atsiradimą. Pats aktas yra trumpas ir labai aiškus, viską pasakantis iš esmės. Turime daugiau kalbėti ir apie šio akto signatarus, iš kurių jauniausiam Valteriui

Didžiui buvo vos 22 metai, o vyriausiam Martynui Jankui – 60 metų“, - priminė istorikas. Visą jo pranešimą galima perskaityti šiame „Donelaičio žemės“ žurnalo numeryje.

Istorikas, humanitarinių mokslų daktaras Algimantas Liekis konferencijoje skaitė pranešimą „Mažoji Lietuva ir pirmasis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona“. Jis kalbėjo apie tai, kaip jauna Lietuvos valstybė reagavo į Tilžės akto paskelbimą, kaip jis buvo vertinamas. Pasak istoriko, būsimasis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą paskelbė ne mažiau kaip 10 straipsnių, kuriuose įrodinėjo, kad Mažoji Lietuva ir Didžioji Lietuva – tai ta pati valstybė, kurioje gyvena tie patys lietuviai.

A.Liekis prisiminė ir 1935-uosius metus, kai Klaipėdoje į teisiamųjų suolą dėl antivalstybinės veiklos, terorizmo ir kitų nusikaltimų sėdo 122 vietos nacistinių organizacijų vadovai ir nariai, keli iš jų buvo nuteisti mirties bausme, kiti – laisvės atėmimo bausmėmis. Nors šie nuosprendžiai nebuvo iki galo įvykdyti, bet šis procesas prieš nacių buvo tikrai išskirtinis ir parodė aišką valstybės nuostatą. Visame tame buvo labai aiški bei tvirta 15 metų Lietuvos prezidentu buvusio Antano Smetonos



Jubiliejinis Tilžės akto medalis įteikimas K.Donelaičio draugijos pirmininkui G.Skamaročiui.

pozicija.

Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius konferencijoje kalbėjo apie Tilžės akto rezultatus ir įpareigojimus. Pasak jo, dar daug darbų iki galo nėra padaryta, o istorinio akto 100-mečio sukaktį turime paminėti labai aktyviai ir susitelkę.

G.Skamaročius kalbėjo apie tai, koks svarbus yra šiandien važiavimas į Mažąją Lietuvą, į K.Donelaičio gimtuosius Lazdynėlius, į jo memorialinį muziejų Tolminkemyje, taip pat į Gumbinę ar Stalupėnus, Martyno Mažvydo Ragainę.

„Prisiminkime, jog šiemet turime ir daugiau labai svarbių sukakčių – sukanka 400 metų nuo to laiko, kai Mažajoje Lietuvoje lietuvių kalba įvesta kaip oficiali kalba, taip pat šiemet minime 200-ąsias metines, kai Gumbinė tapo Lietuvos provincijos sostine. Turime tęsti pradėtus darbus, siekiame atnaujinti ir sutvarkyti K.Donelaičio muziejų Tolminkemyje, taip pat dedame pastangas, jog jo „Metai“ būtų išversti į graikų kalbą. Puiku, jog Tilžės akto sukaktis minima ne tik Vilniuje, bet ir Pagėgiuose, Priekulėje ar Klaipėdoje“, - sakė draugijos pirmininkas.

Viešosios įstaigos Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės direktorius Sigitas Šamborskis sakė,

kad šiemet sukanka jau 30 metų nuo Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės įkūrimo. Jis prisiminė, jog jau 1989 metais Karaliaučiaus krašte veikė 7 lietuvių kalbos būreliai, vyko įvairūs renginiai, minėjimai, šventės. Deja, pastaruoju metu lietuvių kaimyninėje šalyje susiduria su įvairiais sunkumais, iš ten išsiunčiami lietuvių kalbos mokytojai – taip atsitiko su Arūnu Urbaičiu, Jonu Glinskiu, Ona Druseikaite-Ruževičiūte, Emilija Algaude Bukontiene.

„Rusija vis daugiau žmonių paskelbia nepageidaujama asmenimis – dabar į ją jau uždrausta įvažiuoti ir K.Donelaičio draugijos pirmininkui Gintarui Skamaročiui. Situacija vis blogėja, dirbti yra sudėtinga. Džiaugiamės bent tuo, kad šiemet pavyko surengti stovyklą Lietuvos pajūryje Karaliaučiaus krašto vaikams, o į Tilžės akto 100-mečio minėjimą žada atvykti daug to krašto meno kolektyvų – net apie šimtą žmonių“, - sakė S.Šamborskis.

Artėjančios Tilžės akto sukakties proga buvo išleistas specialus Tilžės akto jubiliejinis medalis, kurį po konferencijos S.Šamborskis įteikė V.Šilui, A.Matulevičiui, G.Skamaročiui, buvusiam ilgamečiam K.Donelaičio draugijos pirmininkui ir jo atminimo puoselėtojui Napaliui Kitkauskui, taip pat aktyviems Mažosios Lietuvos atminimo puoselėtojams Vytautui Gocentui, Birutei Kurgonienei, Algirdui Žemaitaičiui ir kitiems.

Po konferencijos renginio dalyviai dar neskubėjo skirstytis, išklaušė informaciją, kur Lietuvoje lapkričio 30-ąją dar bus minimas Tilžės akto 100-metis, kokios iškilmės yra numatytos. Renginyje buvo platinamas ir „Donelaičio žemės“ žurnalas.

*Algio Vaškevičiaus
tekstas ir nuotraukos.*

Mažosios Lietuvos (Tilžės) Akto 100-mečio minėjimas lapkričio 30-ąją vyko Lietuvos kariuomenės Vilniaus įgulos karininkų ramovėje. Į jį susirinko apie šimtas klausytojų, kuriems yra svarbus šis Aktas ir pati Mažoji Lietuva, jų dėka pasiekti laimėjimai. Tarp jų buvo Seimo narys Laurynas Kasčiūnas, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas Audrys Antanaitis, Kovo 11-osios akto signataras Algirdas Endriukaitis ir kiti garbūs svečiai.

Ramovėje buvo surengta vakaronė, kurią vedė Birutė Kurgonienė. Pirmąjį pranešimą „Istorinė Tilžės akto reikšmė“ skaitė Mažosios Lietuvos reikalų tarybos pirmininkas Vytautas Šilas. Istoriko dr. Algimanto Liekio pranešimo tema buvo „Mažoji Lietuva pirmojo Lietuvos prezidento Antano Smetonos akiratyje“. Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius pristatė pranešimą „Mažosios Lietuvos (Tilžės) akto rezultatai ir įpareigojimai“.

Po oficialių pranešimų tradiciškai buvo įteikti Kristijono Donelaičio medaliai „Širdings brolau“ ir jų liudijimai, kurių steigėjai yra K.Donelaičio draugija, Lietuvos rašytojų sąjunga bei Lietuvos kultūros ministerija. Vertinimo komisija šiemet juos skyrė keturiems asmenims – dviem iš Lietuvos ir



Seimo nario Lauryno Kasčiūno sveikinimo žodis.

Vilniuje paminėtas Mažosios Lietuvos (Tilžės) akto 100-metis ir įteikti medaliai „Širdings brolau“



Kalba Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas A. Antanaitis

dviem iš Karaliaučiaus (Kalinin-grad) krašto.

Mažosios Lietuvos reikalų tarybos pirmininkas Vytautas Povilas Šilas medaliu „Širdings brolau“ apdovanotas už ilgametį Mažosios Lietuvos tyrinėjimą, renginių organizavimą, istorinės atminties saugojimą, knygų ir kitų leidinių rengimą bei bendraautorystę rengiant leidinius ir straipsnius Mažosios Lietuvos temomis. Medalį renginio metu jam įteikė K. Donelaičio draugijos pirmininkas G. Skamaročius.

Kristijono Donelaičio draugijos Šiaulių skyriaus tarybos pirmininkas Boleslovas Vengrys šiuo medaliu apdovanotas už ilgametį Kristijono Donelaičio atminties ir

aplinkos puoselėjimą, K. Donelaičio draugijos Šiaulių skyriaus veiklos, įskaitant ir išvykų į Tolminkiemį, Lazdynėlius ir kitas Karaliaučiaus krašto atmintinas vietas bei jose vykusią talkų ir kitų renginių organizavimą.

Karaliaučiaus srities istorijos ir meno muziejaus Muziejinių technologijų sektoriaus vadovė Marija Berežnaja medaliu apdovanota už pasakų knygą „Stebuklinga Kristijono Donelaičio melodija“, poeto ir jo kūrybos populiarinimą bei sklaidą, projekto „Kalbos ir literatūros keliais“ (apie K. Donelaitį, Maironį, A. Mickevičių, J. Kupalą, A. Puškiną, J. Rainį) bendraautorystę ir vykdymą, kultūrinių mainų tarp Lietuvos ir Karaliaučiaus / Kaliningrado krašto stiprinimą. Autorės knyga plačiau yra pristatoma kitame „Donelaičio žemės“ numeryje.

Dar vienu medaliu „Širdings brolau“ apdovanota Kranto (Zelenogradsko) miesto bibliotekos kraštotyros sektoriaus vyriausioji bibliotekininkė Natalija Šumilo-

va. Jai apdovanojimas skirtas už rūpinimąsi lietuvių kultūrai svarbiomis vietomis, Kuršaičių atminimo puoselėjimą, lietuvių kalbos populiarinimą, kultūrinių mainų tarp Lietuvos ir Karaliaučiaus / Kaliningrado krašto stiprinimą.

Karaliaučiaus krašto atstovės šiame renginyje negalėjo dalyvauti, joms apdovanojimui bus įteikti vėliau.

Renginio metu dalyviai klausėsi koncerto. Jame dalyvavo Vilniaus mokytojų namų liaudiškos muzikos ansamblis „Kankleliai“ (meno vadovė Daiva Čičinskienė) bei Vilniaus Balio Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos vokalo klasės atlikėjai, vadovaujami mokytojos Reginos Šilinskaitės-Burakauskienės ir koncertmeisterės Rasos Malikėnienės. Akordeonu vakaronėje grojo Vidmantas Bražinskas.

Šventės metu susirinkusius pasveikino Vilniaus miesto Pilaitės gyvenamojo rajono bendruomenės atstovės Dalia Tarailienė ir Genė Šidlauskienė, kurios pasidžiaugė galėdamos gyventi Tolminkiemio, Rambyno, Gumbinės ir kitas Mažosios Lietuvos vietas įprasminančiose gatvėse, papasakojo apie savo veiklą.

Po koncerto vakaronės dalyviai dar diskutavo, bendravo tarpusavyje, prie arbatos puodelio dalinosi prisiminimais ir aptarinėjo būsimus darbus Mažosios Lietuvos labui. Šį renginį suorganizavo K. Donelaičio draugija, Mažosios Lietuvos reikalų taryba, Lietuvos Respublikos Seimo Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija bei Rašytojų klubas. Renginį iš dalies finansavo Kultūros ministerija.

DŽ informacija



Koncerto akimirka.

Vytauto Šilo nuotraukos

Pagėgiuose – iškilmingas Tilžės akto 100-mečio minėjimas

Lapkričio 30 dieną Tilžės akto 100-mečio sukaktis buvo paminėta ne tik Vilniuje, bet ir Klaipėdoje, Šilutėje, Priekulėje, Smalininkuose, Pagėgiuose. Būtent Pagėgiuose ši sukaktis minėta net dvi dienas, į ją buvo atvykę net apie 70 dalyvių – lietuvių bendruomenės atstovų, ansamblių narių, vadovų, lietuvių kalbos ir etnokultūros mokytojų iš kaimyninio Karaliaučiaus (Kaliningrado) krašto.

Šventiniai renginiai prasidėjo prie geležinkelio stoties, kur buvo atidengtas paminklinis ženklas, skirtas Lietuvos savanoriams - Vyčio Kryžiaus kavalieriui, kovojusiam už lietuviybę ir Lietuvos suvienijimą, Pagėgių krašto sūnui Jonui Šimkui ir savanoriui iš Panemunės miestelio Jurgiui Civinskui. Idėją įamžinti šias asmenybes iškėlė Pagėgių krašto bendruomenė, padedama Amerikoje gyvenančių lietuvių ir Lietuvos šaulių sąjungos Lietuvoje ir išeivijoje narių.

Atidengiant paminklinį ženklą susirinkusius sveikino Pagėgių savivaldybės meras Virginijus Komskis, Seimo narys Ričardas Juška, prasmingą kalbą pasakė Lietuvos šaulių sąjungos vadas pulkininkas leitenantas Gintaras Koryzna, pabrėžęs savanorių kovos reikšmę ir prasmę mūsų dienoms. Naujajį ženklą pašventino iškilmėse dalyvavęs evangelikų liuteronų vyskupas Mindaugas Sabutis, nuskambėjo trys šūvių salvės už savanorius, Mažąją bei Didžiąją Lietuvą.

Nepaisydami labai žvarbaus oro, gausiai susirinkę minėjimo dalyviai – šauliai, pasieniečiai, savivaldybės atstovai, svečiai, lydimi Lietuvos karinio jūrų laivyno pučiamųjų orkestro surengė eiseną į Pagėgių miesto parką, kur stovi skulptūra Mažosios ir Didžiosios Lietuvos susijungimui. Ši



Įnešamos Lietuvos valstybinė ir Mažosios Lietuvos vėliavos. *Jono Česnavičiaus nuotr.*

2005 metais parko centrinėje dalyje atidengta skulptūra vaizduoja rausvame granite iškaltą moters – motinos siluetą, prie krūtinės glaudžiantį mažą kūdikį. Skulptūra atspindi Klaipėdos krašto likimą - Didžioji Lietuva glaudžia ir bando nuo negandų apsaugoti Mažąją Lietuvą. Šios skulptūros autorius - Steponas Juška. Čia buvo padėtos gelės, uždegtos žvakės.

Tilžės akto 100-mečio renginiai tęsėsi Pagėgių kultūros centre. Susirinkusius pasveikino orkestras, buvo galima apžiūrėti parodą „Mažosios Lietuvos sūnus, Vyties kryžiaus kavalierius Jonas Šimkus“. Iškilmingai įnešus Lietuvos valstybinę bei Mažosios Lietuvos vėliavas ir nuskambėjus himnui bei giesmei „Lietuviais esame mes gimę“, buvo surengta konferencija „Tilžės akto 100-mečio šviesoje“.

Konferencijos dalyvius pasveikino meras V.Komskis, padėkojęs specialiai sukurtos darbo grupės nariams, kurie daug dirbo rengiant šį minėjimą. Jis apgailestavo, kad šventės nesulaukė J.Šimkaus sūnėnas Gediminas Šimkus, daug padaręs, kad jo giminaitis būtų deramai įamžintas. Meras pasi-

džiaugė, kad šventės proga Pagėgiai pasipuošę Mažosios Lietuvos vėliavėlėmis, sakė, kad ateityje planuojama įkurti J.Šimkaus muziejų.

Žodį tarė ir Pagėgių savivaldybės garbės pilietis istorikas Martynas Purvinas. „Tai labai ypatinga diena, ir labai svarbu, kad Tilžės akto 100-metis švenčiamas būtent čia, Pagėgiuose, nes XIX amžiuje jie buvo tarsi Tilžės priemiestis, ir daug metų čia švietė Tilžės akto šviesa“, - pabrėžė jis.

Šaulių sąjungos atstovas, V.Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas Stasys Ignatavičius perskaitė ambasadoriaus Vygaudo Ušacko sveikinimo telegramą, kurioje jis sveikino susirinkusius su ypatinga švente, džiaugėsi, kad Lietuva turėjo tokių sūnų kaip J.Šimkus ir Tilžės akto dieną pavadino pergales liudijimu. Buvo perskaityti ir kraštietės, Šveicarijos lietuvių bendruomenės pirmininkės Jūratės Caspersen, taip pat Mažosios Lietuvos draugijos ir fondo pirminko iš Čikagos dr. Valdo Aušros sveikinimai. Mažosios Lietuvos fondas taip pat parėmė paminklinio ženklo Lietuvos savanoriams

Pagėgiuose sukūrimą.

Į salę iškilmingai buvo įnešta antroji Mažosios Lietuvos svečių Amžinoji Rambyno kalno knyga, kurioje susirinkusieji galėjo įrašyti savo palinkėjimus. Amžinoji Rambyno kalno knyga Mažosios Lietuvos patriarchui Martynui Jankui buvo padovanota 1928 m., minint Lietuvos nepriklausomybės dešimtmetį ir M.Jankaus septyniasdešimtmečio jubiliejų. Tai buvo Lietuvos visuomenės dovana M.Jankui už jo nuopelnus prijungiant Klaipėdos kraštą prie Didžiosios Lietuvos. Dabar įrašams yra naudojama jos kopija.

Renginio dalyviai turėjo galimybę pamatyti prieš penkerius metus sukurtą dokumentinį filmą „Lūkesčių metas. Tilžės aktas“, taip pat jiems buvo parodyta Lietuvos kino studijos 1989 metais užfiksuota kronika – filmas apie K.Donelaičio muziejų Tolminkiemyje bei „Tilžės šventė“. Ne vienas šiuose kadruose atpažino ir save.

Šventinis teletiltas Pagėgius sujungė su Šilute, kur taip pat vyko Tilžės akto 100-mečio paminėjimo renginys. Jo dalyviai perdavė

linkėjimus ir pasidžiaugė, kad tokia svarbi data minima įvairiose Lietuvos vietose. Aktorius Petras Venslovas kartu su Kauno giedotojų grupe „Kadujo“ atliko poetinę impresiją „Vydūnas“, skambėjo Vydūno giesmės.

Savanorio J.Šimkaus giminaitė Rasa Šimkutė plačiau papasakojo apie majorą J.Šimką ir jo nuopelnus. Ji pristatė šio lietuvininko biografiją, papasakojo apie tai, kad Šimką šeimą, kai ji pasitraukusi iš Lietuvos gyveno Vokietijoje, Liubeko mieste ne kartą aplankė ir Vydūnas. 1949-aisiais J.Šimkus atsidūrė Jungtinėse Amerikos Valstijose, Detroite, buvo aktyvus lietuvių bendruomenės narys, Vašingtone ir Niujorke dalyvavo akcijose prieš sovietų okupaciją. Majoro nuopelnai buvo ne kartą įvertinti, jis apdovanotas 19 įvairių ordinų ir medalių. Jo archyvą, kuriame yra ir 1947 metais Vydūno rašyto laiško originalas R.Šimkutė dar 1989 metais pargabeno į Lietuvą.

Konferencijoje pagrindinį pranešimą perskaitė istorikas dr. Algirdas Matulevičius, paaiškinęs, kokiomis aplinkybėmis buvo pa-

sirašytas Tilžės aktas ir kodėl jis buvo toks svarbus. Pranešėjas pateikė daug įdomių faktų ir detalių, kalbėjo emociškai ir įdomiai bei sulaukė daug plojimų.

Apie mažai Lietuvoje žinomą mokslininką, baltistą dr. Jurgį Gerulį pranešimą skaitė dr. Milda Janiūnaitė, pristaciūsi šio asmens nuopelnus Lietuvai, jos kalbai ir paaiškinusi aplinkybes, kodėl šis asmuo, kurio 130-osios gimimo metinės minimos šiais metais sovietmečiu buvo ištrintas iš enciklopedijų ir visuomenės atminties.

Apie Tilžės akto signatarus plačiau kalbėjo Martyno Jankaus muziejaus direktorė Liudvika Burzdžiuvienė, priminusi, jog Bitėnų kapinėse ilsisi ne tik Vydūnas ir Martynas Jankus, bet taip pat ir signatarai Valteris Didžys, Jonas Vanagaitis.

Pagerbus tylos minute amžinybėn išėjusius Karaliaučiaus krašte dirbusius lietuvių kalbos mokytojus, nemažam būriui Mažosios Lietuvos lietuvių puoselėtojų buvo įteikti Tilžės akto 100-mečio atminimo medaliai. Šių medalių apdovanojimo komisiją sudarė viešosios įstaigos Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės pirmininkas Sigitas Šamborskis, M.Jankaus muziejaus direktorė L.Burzdžiuvienė, V.Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas S.Ignatavičius, Lietuvos šaulių sąjungos išėivijoje centro valdybos narys Ernestas Lukoševičius ir viešosios įstaigos Istorijos tyrinėjimo klubo „Kopar“ direktorius Aleksandras Stepantenko, kuris ir sukūrė šį medalį.

Būtent Amerikoje, Čikagoje gyvenančiam E.Lukoševičiui vienam iš pirmųjų ir kilo idėja pagaminti medalį bei tokiau



Minėjimo dalyviai.

Jono Česnavičiaus nuotr.



Tilžės akto 100-mečio medaliais apdovanoti ir istorikas Martynas Purvinas (kairėje) bei kunigas Anupras Gauronskis. *Algio Vaškevičiaus nuotr.*

būdu pagerbti labiausiai Mažosios Lietuvos kraštui nusipelnčius žmones. Iš viso buvo pagaminta šimtas numeruotų medalių.

S.Ignatavičius paskelbė, jog pirmojo numerio medalis bus įteiktas tam, kas suras Tilžės akto originalą. Kiti medaliai minėjimo metu įteikti S.Šamborskiui, kuris įdėjo daug darbo ir energijos, rengdamas minėjimą Pagėgiuose, taip pat keliolikai Karaliaučiaus krašto lietuvių mokytojų, aktyvių visuomenininkų. Jautrią padėkos kalbą pasakė medaliu apdovanotas ilgametis Tilžės lietuvių katalikų kunigas Anupras Gauronskis.

„Šis medalis – labai didelis įvertinimas man, ir esu už tai labai dėkingas. Dabar gyvename nelengvus laikus, lietuviams šiame krašte nėra lengva, bet prisiminkime istoriją, kai būta daug visokių sunkumų, o mes išgyvenome, išlikome. Džiaugiuosi tuo, kad lietuviai Tilžės krašte dar nori vaikus krikštyti pagal lietuviškus papročius, kad jie dar neužmiršta dievo, religijos. Tikėkimės, kad ateis geresni laikai, kai visiems bus lengviau“, - sakė kunigas.

Po oficialiosios dalies buvo surengtas koncertas, kuriame dalyvavo atlikėjai ne tik iš Lietuvos

bei Karaliaučiaus krašto, bet ir iš Lenkijos, Punsko – iš ten atvyko Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos ansamblis „Alna“, vadovaujamas Vytauto Batvinsko. Skambėjo liaudiškos dainos, visi sukosi šokio sūkurį.

Koncerte dalyvavo ir Pagėgių folkloro ansamblis „Kamana“, iš Tilžės atvyko Vydūno lietuvių draugijos ansambliai „Birutė“ bei „Tilzita“, iš Karaliaučiaus – jau gerai žinomi Algirdo Karmilavičiaus vadovaujami L.Rėzos lietuvių draugijos ansambliai „Penki vaike“ ir „Gabija“.

Šventė Pagėgių kultūros centre tęsėsi ir kitą dieną, kur po šventų Mišių už Mažąją Lietuvą Švento Kryžiaus katalikų bažnyčioje buvo surengta Karaliaučiaus lietuvių diena „Takai abipus Nemuno“. Jos metu buvo parodyta Vydūno komedija „Numanė“, kurią suvaidino Prienų rajono Želkūnų bendruomenės centro mėgėjų teatras „Veidrodis“, koncertavo „Kamana“, „Alna“, „Birutė“, „Tilzita“, „Penki vaike“, „Gabija“, taip pat Raudondvario kultūros centro folkloro ansamblis „Piliarožė“, Kau- no retro grupė „Randevu“.

Algis Vaškevičius

Minėjimas Klaipėdoje

Lapkričio 30 dieną Klaipėdoje, Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje buvo surengtas šventinis renginys, kurio metu paminėta Tilžės akto šimtmečio sukaktis. Šį renginį muziejus organizavo kartu su Mažosios Lietuvos reikalų tarybos (MLRT) Klaipėdos krašto skyriumi.

Po muzikinės įžangos ir muziejaus direktoriaus dr. Jono Genio pasveikinimo apie Tilžės akto ypatumus kalbėjo šio muziejaus istorikė Zita Genienė. Tilžės akto svarbą Mažosios ir Didžiosios Lietuvos gyvenime pristatė MLRT Klaipėdos krašto skyriaus pirmininko pavaduotojas Algimantas Švanys. Mažosios Lietuvos reikalų tarybos ir jos Klaipėdos krašto skyriaus įkūrimo istoriją visiems priminė šio skyriaus pirmininkas Petras Šmitas. Jis pristatė ir fotografijų parodą, skirtą Tilžės akto 100-mečiui.

Renginio metu pasisakė psichologas dr. Vytautas Čepas, profesorius, MLRT Klaipėdos krašto skyriaus narys Helmutas Arnašius, taip pat šio skyriaus narys architektas Adomas Skiežgelas ir kiti, o baigiamąjį žodį tarė muziejaus direktorius dr. J.Genys. Renginys baigėsi muzika, visi dar apžiūrėjo naująją foto parodą, bendravo tarpusavyje, fotografavosi.

*MLRT Klaipėdos krašto skyriaus
informacija ir nuotrauka*



Tilžės aktas – Mažosios Lietuvos Nepriklausomybės deklaracija

(Šimtmečiui paminėti: 1918–2018)

Istorikas, enciklopedistas
dr. Algirdas MATULEVIČIUS

(Pabaiga. Pradžia Nr.3 (224))

Čia *Pašaukimo* tekstas pateiktas sutrumpintas:

PAŠAUKIMAS

Lietuvininkai!

Pabuskit! Klausykit!

Padabokit!

Dabar svarbiausias laikas mūsų giminės nusidavimų: karalystės griūna, karalkrėsliai puola ir žmonių iki šiol prispaustos giminės pasikelia iš vergystės ant šlovingos savotiškos valnybės.

Pons Dievs aiškiai nor mus visus lietuvininkus, kaip vienos giminės draugus, suvienyti į valną [laisvą – A. M.] bei savotišką Lietuvą, kuri daugiau nebus sudraskyta, bet stipri bei galinga Karalystė, kurioje mūsų brangioji kalba ponavos. Dievas ją yra leidęs ir mums dovanojęs – o ką sutvėręs est(i) Dievas, tai žada išlaikyti.

Štai Didžioji Lietuva [t. y. LDK – A. M.], kuri pirm 600 metų buvo šlovinga Karalystė, nutenkanti nuo Rytinių (Baltijos - A.M.) iki Juodųjų jūrų, nuo Klaipėdos iki Odesavos miesto, yra vėl valna ir savotiška žeme pastojusi ir įsitaisė savo valdžią bei savo vaikus, jeib su svieta didžiomis giminėmis stotų į Tautų Susidraugavimą, kuriame amžinas pakajus [taika – A. M.] ponavos. Dievas pats dvyvinu būdu ją iškinkė iš maskolių [Rusijos – A. M.] vergystės jungo per šį išgaustingą karą. <...>

Amerikos prezidento Vilsono

reikalavimus ji noriai priėmė, kad tik per greitą pakajų nuo visuotino sugriuvimo išsigelbėtų. O Vilsons reikalauja, kad kožna giminė pati valnai savo politišką būvį taisytusi. Taigi ir mums dabar adyna parėjo savo valnybę įgyti. Vokietijos valdžios prisiūlymas ir mums tą savotišką valnybę garantieruoja. Ciesorystės kancleris atvirai apsakė, kad pakajaus derėjimams reikalaujant, Vokietija savo rubežius atgal statysianti, taipgi ir Lietuvos Karalystei jos lietuviškąsias dalis atiduosianti.

Ar tad mes dabar tylėsime, snausim ir miegosim? Antai: finai valni, čekai valni, lenkai valni, vengrai valni, ukrainai valni, slovenai valni, ar tikt mes prūsiški lietuvininkai vieni toliau gėdėsime savo lietuviystės ir lįsime toliaus po vokiečių dangalu, kurie jau per 500 metų mūsų brangią kalbą spaudžia ir naikina, mūsų kūdikius per savo mokyklas mus atsvertina, visokiuose urėduose mus žemina ir niekina? Ten, kur Labgava, Vėluva, Įsrutys, Dariai, Goldapė, – tai vis yra lietuviški kraštai, kur mūsų tėvų tėvai savo gražiąją kalbą vartojo ir lietuviškai gyveno. Dabar parėjo adyna svietai apsaityti, kad tad mes dar gyvi, kad mes su Didžiąja Lietuva esame vienos motinėls vaikai, kad ką mūsų priešininkai per šimtmečius išardė, dabar vėl laikas suvienyti. Viena giminė, viena kalba, viena žemė, viena valdžia – toks turi dabar mūsų reikalavimas būti. Tad lietuviška giminė, lietuviška kalba ir lietuviška garbė amžinai gyvuos. <...>

Mes kreipiamės šioje Dievo mums dovanotoje adynoje ten, kur mūsų giminės draugai [didlietuviai – A. M.] mums moja ir mūsų širdis mus traukia, su jais, kurie per šimtmečius vergystės jungą vilko, susivienyti, mes būdavosime naują, galingą, valną ir šlovingą Lietuvą, kuri giminių rotoje galės garbingą vietą užimti.

Lietuva ant visados, Tarp palaimos ir bėdos! <...>

Balsuokit, kad laikas pareis, tiktai už prisiglaudimą prie Didžiosios Lietuvos <...>.

Taip pakelkime balsą, kaip žaibą griausmingą. Lai gyvuoja mūsų brangi tėviškė, didžioji, valnoji, gražioji Lietuva!

Prūsų Lietuvos tautinė komisija

Pašaukimas išspausdintas 1918 m. lapkričio 16 d. Tilžėje 10 000 egz. tiražu. Kalba ir rašyba-originalo.

Tą pačią *Pašaukimo lietuvininkams* paskelbimo dieną, lapkričio 16-ąją Tilžėje susirinkę iki 50 lietuvių tautinio sąjūdžio veikėjų (ir minėtos Tautinės komisijos nariai) sudarė *Prūsų Lietuvos tautinę tarybą* (kartais vadinamą ir Tautos taryba; 15 asmenų), kuri netrukus pasivadino *Mažosios Lietuvos tautinė taryba* (MLTT; jai iš pradžią priklausė net 53 nariai). Prūsų Lietuvos tautinė taryba išrinko Prezidiumą (Vykdomąjį komitetą) iš tilžiškių: teisininko Viktoro Gailiaus, Tilžės lietuvių klubo pirmininko Erdmono Simonaičio ir Birutės draugijos pirmininko energingo kovotojo Jono Vanagaičio. Tarybos pirmininku vie-

ningai buvo išrinktas susirinkime nedalyvavęs, bet davęs sutikimą Prūsijos Landtago (t. y. Seimo) deputatas, evangelikų liuteronų kunigas, filosofijos mokslų daktaras Vilius Gaigalaitis. Bet jis, paveiktas vokiečių užsipuolimų dėl *Pašaukimo*, per Karaliaučiuje leidžiamą laikraštį *Koenigsberger Allgemeine Zeitung* atsisakė MLTT pirmininko pareigų. Nutarta naujo MLTT pirmininko nerinkti, tarybai vadovavo Prezidiumas, jo generalliniu sekretoriumi paskirtas veiklus ir ryžtingas lietuvių veikėjas Erdmonas Simonaitis. Buvo steigiamos apskričių tarybos (pirmoji susikūrė Tilžėje). MLTT būstinė, kaip nustatė Mažosios Lietuvos kraštotyriminkas ir dabartinės Mažosios Lietuvos reikalų tarybos (įkurta 1989 m. pabaigoje Vilniuje) pirmininkas Vytautas Šilas, veikiausiai buvo vadinamosios Mažosios Lietuvos sostinės Tilžės žymaus spaustuvininko, *Lituanios* savininko Enzio Jagomasto bute (buv. Aukštoji g. – Hohenstraße Nr. 78; dab. ulica Pobedy). Jo bute arba kito tilžiškio Fridriko Sūbaitčio bute (čia irgi rinkdavosi lietuvių veikėjai, turbūt mėtė pėdas nuo vokiečių žandarų) ir buvo pasirašytas *Mažosios Lietuvos (Tilžės) Aktas*.

Valstybinės reikšmės aktas

Lapkričio 30 diena – viena reikšmingiausių, svarbiausių Mažosios Lietuvos istorijoje. Tilžėje susirinkę MLTT 24 nariai (*Vasario 16-osios Aktą* pasirašė 20 Lietuvos Tarybos narių) paskelbė atsiskyrimo nuo Vokietijos ir prisijungimo prie lietuvių tautos kamieno – prie Lietuvos valstybės *Deklaraciją*, kitaip *Mažosios Lietuvos (Tilžės)*

Aktą. Kaip ir *Vasario 16-osios Aktas*, jo tekstas trumpas, bet politiškai ir tautiškai labai prasmingas ir reikšmingas.



Tai testamentas, turintis teisinę galią, istorinę reikšmę ir dabarčiai. Juo remiantis reikalaujama Mažąją Lietuvą *priglausti prie lietuvių tautos kamieno – prie Didžiosios Lietuvos, jau atkūrusios savo valstybę*.

Jo signatarai – nuo 22 metų (Valteris Didžys) iki 60 metų amžiaus (Martynas Jankus): Jurgis Arnašius (46 m. amžiaus), Mikas Banaitis (42 m.), E. Bendikas (apie 60 m.), L. Deivikas (apie 31 m.), V. Didžys (22 m.), Viktoras Gailius (25 m.), Jurgis Gronavas, Enzys Jagomastas (48 m.), M. Jankus (60 m.), Jakūbas Juška, D. Kalniškys, Kristupas Kiupelis, Mikelis Klečkus, Jurgis Lėbartas (39 m.), Mikelis Lymantas (apie 30 m.), Mikelis Mačiulis (apie 25 m.), Jurgis Margys (39 m.), Kristupas Paura (25 m.), Mikelis Reidys (49 m.), A. Smalakys, Jonas Užpurvis (49

m.), Jonas Vanagaitis (49 m.) ir Fridrikas Sūbaitis. Posėdyje nedalyvavo Erdmonas Simonaitis (30 m.), kuriam reikėjo po atostogų grįžti į Vilnių baigti karinę tarnybą Vokietijos imperijos dalinyje (tada Lietuvoje dar buvo dislokuoti Vokietijos saksų kariniai daliniai); Vydūnas (50 m.), skaitantis paskaitas Berlyne, Vilius Gaigalaitis (48 m.), Kristupas Lekšas (46 m.).

Ši lietuvių tautos valios išreiškimą dar reikėjo įgyvendinti praktiškai. Tai buvo itin sudėtinga, kai karo nugalėtojos didžiosios valstybės sprendė atskirai savo arba valstybių grupuočių geopolitinius uždavinius, rūpinosi pirmiausia savais interesais (išimtis XX a. pradžioje ne Europos valstybė JAV).

Svarbi dalis Lietuvos Respublikos ir Mažosios Lietuvos svarbiausių valstybinių tautinių reikalų buvo sprendžiami Paryžiaus (Versalio) taikos konferencijoje (prasidėjo 1919 m. sausį). Jau sausio 9 d. Prūsijos lietuvių organizacijų atstovai *Mažosios Lietuvos Akto* tekstą išdėstė *Kreipimesi į Antantės valstybes, JAV prezidentą T. V. Vilsoną: lietuvių žemes Mažojoje (Prūsų) Lietuvoje būtina atskirti nuo Vokietijos ir priglausti prie atkurtos Lietuvos valstybės*. Lietuvos Respublikos delegacija (vadovas – užsienio reikalų ministras Augustinas Voldemaras), reikšdama lietuvininkų valią, 1919 m. kovo 24 d. įteikė Paryžiaus taikos konferencijos pirmininkui, Prancūzijos užsienio reikalų ministrui G. Klemanso (Clemenceau) *Memorandumą*, kuriuo prašoma pripažinti Mažąją Lietuvą Lietuvos valstybei. Balandžio 8 d. MLTT per A. Voldemarą perdavė G. Klemanso laišką, kuriame pra-

šoma lietuvių teritoriją (pradedant Geldape ir Darkiemiu pietuose, vakaruose – Labguva, šiaurėje – Tilže, Ragaine, Klaipėda) sujungti su Didžiąja Lietuva. Balandžio 12 d. Lietuvos Respublikos delegacija laiške sąjungininkų (Antantės šalių) kariuomenės vyriausiajam vadui prancūzų maršalui F. Fošui (Fochui) prašė atiduoti Nemuno žemupį su Klaipėdos uostu ir kad Lietuvos Respublika galėtų juo laisvai naudotis. Balandžio 18 d. vieša *Deklaracija* pakartotas lietuvių reikalavimas prijungti Rytprūsių lietuviškas sritis prie LR. Gegužės 2 d. Taikos konferencijai įteiktas *Komunikatas* dėl Lietuvos valstybės sienų: į LR teritoriją turi įeiti ir 13 Mažosios Lietuvos apskričių: Klaipėdos, Šilutės, Gąstų (Pakalnės), Tilžės, Ragainės, Pilkalnio, Stalupėnų, Darkiemio, Geldapės, Gumbinės, Įsruties, Vėluvos ir Labguvos. Tokios pat teritorijos reikalauta ir vėliau. 1919 m. gegužės 20 d. lietuvių delegacija vėl kreipėsi į Taikos konferencijos pirmininką – piktintasi, kad taikos sutartyje siūloma nuo Vokietijos atskirti tik siaurą lietuvininkų gyvenamą plotą. Tačiau mažųjų tautų norų nepaisyta. Viską sprendė (ir neteisingai) Pirmojo pasaulinio karo nugalėtojos – Antantės didžiosios valstybės JAV, Didžioji Britanija, Italija, Japonija.

1919 m. birželio 28 d. Antantės bloko šalys su Vokietija pasirašė Paryžiaus (Versalio) taikos sutartį (ji įsigaliojo 1920 m. sausio 10 d.). 1919 m. gruodžio 13 d. Paryžiuje Antantės Aukščiausiosios Tarybos sudarytas vadovaujamas organas – Ambasadorių konferencija (iš Didžiosios Britanijos, Italijos, Japonijos ambasadorių Prancūzijoje; veikė iki 1931 m.; pirmininkavo Prancūzijos užsienio reikalų ministras) faktiškai sprendė daugiausia Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos valstybinius politinius

reikalus. Pagal taikos sutartį nuo Vokietijos imperijos Rytų Prūsijos (Mažosios Lietuvos) atskirta tik lietuviškiausia šiaurinė jos dalis Nemuno žemupio dešiniajame krante, pavadinta Klaipėdos kraštu – vienintelis Lietuvos valstybės išėjimas į Baltijos jūrą.

Tačiau Antantės blokas ir jos vykdomasis organas Ambasadorių konferencija Klaipėdos kraštą pavedė administruoti Prancūzijai (ji įvedė į Klaipėdą savo karinius dalinius, sudarė valdžią). Prancūzija buvo Lenkijos tradicinė sąjungininkė ir gynėja; pati Lenkija pretendavo į Klaipėdos kraštą, ypač į Klaipėdos uostą ir Nemuno žemupio ruožą. Tuo lietuviai buvo nepatenkinti. Vyko smarki diplomatinė kova.

Mažlietuviai matė, kad diplomatinėmis priemonėmis mažai ką pasieks. Kovingiausias jų Jonas Vanagaitis, *Birutės* draugijos Tilžėje pirmininkas (jai vadovavo 1909–1914 m.) ir laikraščio *Birutė* redaktorius ir leidėjas, dar 1909 m. rašė: „*Aš noriu, kad Lietuvoj būtų audra! Lietuvių sielos nyksta. Ne tik lietaus, bet ir perkūnijos reikia!* <...> *.Audrai užėjus bus, žinoma, baisu, o jai praėjus bus ramu, gražu ir linksma*“.

Svarbu, kad 1920 m. kovo 20 d. MLTT deleguoti keturi atstovai Vilius Gaigalaitis, Martynas Jankus, Kristupas Lekšas ir Jurgis Strėkys buvo kooptuoti į Lietuvos Valstybės Tarybą Vilniuje. MLTT įgaliotinius pasveikino LR prezidentas Antanas Smetona ir LR ministras pirmininkas Ernestas Galvanauskas. Jie atvežė MLTT rezoliuciją – lietuvininkų valios dokumentą – dėl Klaipėdos krašto prijungimo prie LR. Jų prašymas Valstybės Tarybos *de jure* buvo patenkintas. 1922 m. gruodžio 18 d. iš MLTT narių sudarytas Vyriausias Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetas (VMLGK; pirmininkas

Martynas Jankus) buvo vienas sukilimo Klaipėdos krašte organizatorių ir koordinatorių. Sukilimo išvakarėse, 1923 m. sausio 4 d., žurnalo *Trimitas* rašinyje Lietuvos Respublikos prezidentas Antanas Smetona rašė:

„*Sujungti Klaipėdos kraštą su Didžiąja Lietuva ar palikti jį, paskelbus freištatą, Prancūzijos ir Lenkijos žinioje? <...>. Didžiosios ir Mažosios Lietuvos (Klaipėdos) lietuviai tuojau privalo veiksmu įrodyti, jog lenkiškas Antantės nusistatymas nebus jokių būdu priimtas <...>. Reikia sudaryti faktas, ypač, kad jo pamate yra šventa lietuvių teisė <...>. Alijantai dar padėkos, kad pagaliau lietuviai susiprato, sukrito ir savo sąjūdžiu padėjo teisingai išspręsti Klaipėdos krašto klausimą. Tad, Dievui padedant, ginkime tai, kas mums ir mūsų vaikams gerą ateitį lemia*“.

1923 m. sausio 7 d. VMLGK *Atsišaukime* į pagalbą pakvietė Lietuvos šaulius. Tai buvo oficialus pretekstas į Klaipėdos kraštą pasiųsti Lietuvos šaulius ir kariuomenės kariškius-savanorius. Be abejo, sukilo ir veikliausi, drąsiausi lietuvininkai (manoma, apie 300 ar daugiau žmonių; tarp kitų kovėsi ir lakūnas kapitonas Steponas Darius - vienas iš sukilimo iniciatorių). Organizuojant sukilimą Klaipėdoje ir visame krašte daug nuveikė Erdmonas Simonaitis, Lietuvos šaulių sąjungos centro valdybos pirmininkas Vincas Krėvė-Mickevičius, LR ministras pirmininkas Ernestas Galvanauskas. Sausio 9 d. Šilutėje VMLGK paskelbė *Manifestą*, kad vokiškoji Klaipėdos Direktorija (vykdomoji valdžia) paleidžiama, krašto valdžią perima VMLGK. Po laimėto 1923 m. sausio 10-15 dienomis vykusio sukilimo prieš Prancūzijos okupaciją ir po VMLGK sušaukto Ši-

lutės Seimo (dalyvavo net per 120 delegatų) *Deklaracijos* (priimta sausio 19 dieną), kuria išreikštas Klaipėdos krašto gyventojų noras susijungti su lietuvių tautos kamieniu, Klaipėdos kraštas buvo prijungtas prie Lietuvos valstybės. Teisiškai tai padaryta pagal *Klaipėdos krašto Konvenciją* (1924 m. gegužės 8 d.; Antantės valstybių Ambasadorių konferencijos sutartis su LR dėl Klaipėdos krašto); jau 1923 m. vasario 16 d. konferencija suvereno teises į Kraštą perdavė Lietuvos valstybei. Remiantis Konvencijos priedu *Klaipėdos krašto statutu* Lietuvos Respublikai Klaipėdos krašte nustatyta autonomijos jurisdikcija. Taip mažlietuvių ir didlietuvių pastangomis šiaurinė Mažosios Lietuvos dalis susijungė su atkurta Lietuvos valstybe. Mažosios Lietuvos pagrindinė dalis – Karaliaučiaus kraštas, deja, liko Vokietijos sudėtyje. Lietuvos valstybė įgijo nors Baltijos pajūrio ruožą, išėjimą į jūrą ir Nemuno žemupio dešinįjį krantą. Štai ką 1920 m. kovo 20 d. Lietuvos Valstybės Tarybos posėdyje, priėmus keturis Mažosios Lietuvos atstovus į Tarybos sudėtį, pasakė lietuvininkų patriarchas Martynas Jankus: „*Valdė mus kryžėiviai, lenkai, Valdė mus visokie stonai, Šiandien viršus mūsų rankose, Šiandien mes lietuviai ponai*“.

Kai kuriuos *Tilžės Akto* signatarus ir vėlesnius aktyvius Mažosios Lietuvos kovotojus Vokietijos nacionalsocialistų, hitlerinė valdžia persekiojo, šaudė, sodino į koncentracijos stovyklas. Pavyzdžiui, garsus spaustuvininkas Enzys Jagomastas su visa šeima 1941 m. buvo gestapo sušaudytas Paneriuose, prie pat Vilniaus. Erdmonas Simonaitis 1941–1945 m. kalintas Mauthauseno (Austrija) ir Dachau (Vokietija) koncentracijos stovyklose.

„Iš praeities į ateitį Vydūno idėjų šviesoje“

Visoje Lietuvoje lapkričio 19-25 d. buvo minima mokymosi šventė „Lietuva mokosi: iš praeities į ateitį“. Lapkričio 22-ąją Marijampolės Meilės Lukšienės švietimo centras virto mokymosi šventės namais. Čia surengta konferencija „Iš praeities į ateitį Vydūno idėjų šviesoje“. Vydūno idėjų tema buvo pasirinkta ne atsitiktinai – šiemet minimos 150-osios jo gimimo metinės.

Romutė Koncevičienė, Marijampolės Meilės Lukšienės švietimo centro metodininkė, 2018 metų Suaugusiųjų mokymosi savaitės koordinatorė, sakydama įžanginę kalbą sakė: „Taip, kaip gyvename šiandien, priklauso nuo suaugusiųjų švietimo, mokinius moko mokytojai, kurie gyvena šiandien ir nuo to, taip kaip jie sugeba derinti naujoves, pasikeisti, ugdyti kitus žmones labai priklauso mūsų gyvenimas“.

Konferencijos tikslas - eiti tolyn, kurti pamatus ateities suaugusiųjų mokymuisi šiandien, nes mokymosi džiaugsmo įvairovė yra begalinė. Mokymasis tai ne tik

sėdėjimas klasėje, auditorijoje. Tai - ieškojimas galimybių mokytis kitaip, nei mokėmės iki šiandien ir savo kūrybiškumo išlaisvinimas. Mokantis svarbu suprasti save ir atrasti būdus, kaip save realizuoti.

Konferencijos dalyvius sveikino rašytojas dr. Arvydas Juozaitis, pranešimus skaitė E. Sėdaitienė, Marijampolės profesinio rengimo centro istorijos mokytoja metodininkė (jos tema buvo „Išvyskime Vydūną“), taip pat L. Dabušinskaitė, Marijampolės savivaldybės visuomenės sveikatos biuro visuomenės sveikatos specialistė (tema - „Vydūno sveikatingumo idėjos“).

Savo sėkmės istorija apie sveiką gyvenseną, dvasios giedrą ir neblėstantį optimizmą dalinasi V.Krušinskienė, Marijampolės trečiojo amžiaus universiteto Fizinio aktyvumo ir kineziterapijos fakulteto seniūnė.

Konferenciją organizavo Meilės Lukšienės švietimo centras, Suaugusiųjų mokymo centras, Visuomenės sveikatos biuras ir Profesinio rengimo centras.



Marijampolės savivaldybės administracijos informacija ir nuotrauka

„Vydūnas. Regėjimai, darbai, atradimai“

Minint jubiliejinius Vydūno metus, išleista Reginos Palijanskaitės knyga „Vydūnas. Regėjimai, darbai, atradimai“. Siūlome skaitytojams pokalbį su šios knygos autore.

- Prisistatykite mūsų skaitytojams, paminėdami svarbiausius savo biografijos faktus.

- Gimiau Pakruojo rajone, baigiau Pakruojo vidurinę mokyklą, Vilniaus kooperacijos technikumą, o vėliau – Klaipėdos universiteto Pedagogikos fakultetą. Baigiant studijas, magistro darbą rašiau iš vydūnistikos. Neilgai trukus sudariau ir parengiau pirmąsias Vydūno publicistikos rinktines „Pasikalbėjimai apie sveikatą“, „Žvilgis į gyvenimo gelmes“ (2 dalys) ir kt. 2009 m. išleidau eilėraščių knygą „Regėti ir augti“, o 2010 m. straipsnių bei esė knygą apie Vydūną „Amžinųjų jūrų varpai: vydūniškosios mistikos link“. Taigi Vydūno atradimas paskatino ne tik daugiau skaityti, bet ir rašyti.

- Kaip Jūs atradote Vydūną, nuo ko prasidėjo susidomėjimas šia asmenybe?

- Vienu metu ieškojau atsakymų į klausimus religine (pasaulėžiūrine) tematika. Tuomet jau buvo išleisti keli Vydūno Raštų tomai. Mąstytojo požiūris į žmogų, tautą, pasaulį ir Dievą labai patraukė. Sužavėjo ir pati asmenybė. Taip prasidėjo Vydūno skaitymas. Netrukus susidomėjau mąstytojo leistais žurnalais, ėmiau rinkti Raštuose nepublikuotus jo straipsnius ir tekstus apie Vydūną. Mąščiau apie mokslinį darbą iš vydūnistikos, ketinau tęsti studijas doktorantūroje, deja, nepavyko...



R.Palijanskaitė pristato knygą Vilniuje, A.Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje.

Vydūnas tapo labai artimas. Raštuose neskelbti jo publicistiniai straipsniai atrodė tarsi didis lobis. Taip gimė sumanymas leisti jo straipsnių rinktines. Sudariau ir parengiau penkias Vydūno knygas; rūpinausi ir jų išleidimu, ir jų platinimu – tokios naštos šiandien jokia būdu nesiimčiau.... Dvi knygos („Pasikalbėjimai apie sveikatą“ ir „Asmenybė ir sveikata“) jau sulaukė antrojo leidimo. Buvau aktyviai įsitraukusi ir į Vydūno draugijos veiklą, kelerius metus buvau jos pirmininkė.

Artėjant Vydūno jubiliejiniams metams peržvelgiau visus savo juodraščius ir nutariau parašyti bent knygą – apie mąstytojo asmenybę ir gyvenimą, kultūrinę bei kūrybinę veiklą.

- Knygoje surinkta daug įdomių Vydūno biografijos faktų, cituojama daug įvairių šaltinių, pateikta dešimtys įdomių ir retų fotografijų. Ar sunkiai gimė ši knyga, ar ilgas buvo jos kelias pas skaitytojus?

- Didžioji dalis medžiagos buvo

jau surinkta, bet nusprendus parašyti knygą, reikėjo susipažinti su dar neskaitytais Vydūno laiškais, tikslinti įvairius biografijos faktus, aiškintis tam tikras jo gyvenimo įvykių (poelgių) aplinkybes ir kt. Taigi teko dar kartą į rankas paimti gausybę jo paties tekstų ir straipsnių apie jį, išsigilinti, numatyti knygos turinį ir tiesiog rašyti... Parašius knygą, prasidėjo iliustracinės medžiagos (ir nuotraukų) paieškos bei kiti su tuo susiję rūpesčiai. Užsitęsęs įvairiems darbams, knyga gimė rudenį, besibaigiant Vydūno metams. Taigi galima sakyti, jog pasirošimas

rašyti truko išties ilgai – daugiau nei dešimtmetį, o pats rašymas, atsidėjus beveik vien šiam darbui – apie metus.

- Kas buvo sunkiausia ir sudėtingiausia rašant knygą, kam šis leidinys yra skirtas?

- Sunku buvo vienoje knygoje aprašyti ne tik Vydūno gyvenimą, bet ir apžvelgti jo kūrybinį palikimą – jis juk toks gausus ir įvairialypis. Be to, apie jo kūrybą parašyta ne viena knyga ir gausybė straipsnių. Todėl apsiribojau trumpa kūrybos apžvalga, išryškinau svarbiausius dalykus, pateikdama įdomias kitų apie Vydūną rašiusiųjų išžvalgas. Vėliau sumaniau pateikti visų Vydūno knygų (žurnalų) viršelių nuotraukas, kad skaitytojas bent tokiu būdu galėtų susipažinti su visu Vydūno kūrybiniu palikimu – ir pakartotinai išleistomis, ir į kitas kalbas išverstomis mąstytojo knygomis.

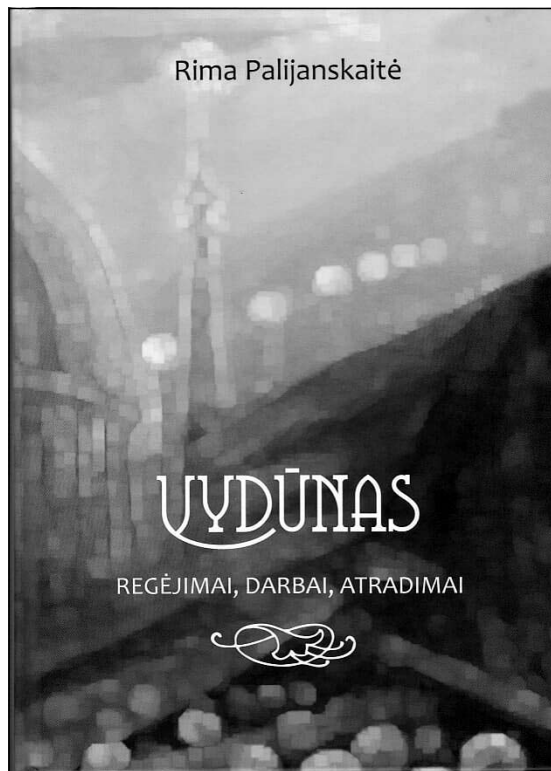
Leidinys skirtas plačiam skaitytojų ratui. Dėl gausių citatų iš autobiografinių Vydūno tekstų ir laiškų, knyga galėtų būti įdomi ir

įdėmesniam mąstytojo asmenybei skaitytojui.

- Jūsų knyga vadinasi „Vydūnas. Regėjimai, darbai, atradimai“. Kokių atradimų Jūs pati padarėte rašydama šią knygą ir kokius Vydūno darbus įvardintumėte kaip pačius svarbiausius?

- Į kai kuriuos Vydūno veiklos barus anksčiau labai nesigilinai, todėl man pačiai atradimų išties būta. Knygoje cituojama daug paties Vydūno tekstų ir laiškų bei jo amžininkų atsiminimų, kurie atskleidžia to meto politinę bei kultūrinę situaciją Tilžėje ir įdomias mąstytojo gyvenimo detales, pvz., jo ankstyvo išėjimo į pensiją priežastis, menkai perkamų knygų likimą, paties Vydūno materialinę padėtį (ypač po 1930-ųjų metų) ir kt. Norėjosi prisiliesti prie įvairių Vydūno gyvenimo ir veiklos aspektų, atskleisti prieštarinę jo vertinimą, nelengvą mąstytojo gyvenimo kelią. Tad rašant knygą tapo svarbios ir pačios mažiausios jo gyvenimo detalės. Įdomiausi atradimai – skaitant Vydūno laiškus, nors įdomūs ir jo amžininkų liudijimai. Tiesa, yra ir tokių „atsiminimų“ apie Vydūną, kurie nekelia jokio pasitikėjimo: tai turbūt tik išgalvotos arba iškreiptos istorijos, stengiantis rašantiesiems tendencingai „atskleisti“ neįprastas (Vydūno asmenybei išties nebūdingas) savybes (silpnas), keistus ir neįtikėtinus, švelniai tariant, poelgius, bet apie tai knygoje ne neužsimenu.

Iš draminių veikalų svarbiausieji – ir pačiam Vydūnui – „Amžina ugnis“, „Probočių šešėliai“, „Jūrų varpai“. Iš filosofinių veikalų turbūt išskirtinas veikalas „Sąmonė“, o kaip populiariausieji – „Sveikata. Jaunumas. Grožė“ bei „Gimdymo slėpiniai“. Kaip svarbius reikėtų paminėti lietuvių tautai skirtus



Naujosios knygos viršelis.

veikalus „Mūsų uždavinys“ ir „Tautos gyvata“ bei istoriosofinį veikalą „Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių“. Labai įdomūs ir vertingi mąstytojo straipsniai, paskutiniaisiais gyvenimo metais rašyti vokiečių kalba. Vydūnas vylėsi, kad vėliau bus daugiau jį suprasiančių žmonių, o kad jo mintys pasklistų plačiau, gyvendamas Detmolde, ėmė daug rašyti vokiškai. (Vydūno draugijos bičiuliai Detmolde artimiausiu metu ketina išleisti jo straipsnių vokiečių kalba rinkinį, tad Vydūno viltys turbūt išsipildys.)

- Trumpai papasakokite, kaip Vydūnas tapo lietuviškumo puoselėtoju, kas jam buvo tautiškas ir koks buvo jo santykis su politika.

- Vydūno kaip lietuviškumo puoselėtojo tapsmas prasidėjo šeimoje – prie to daug prisidėjo išmintingi, lietuviškumą gerbę jo tėvai, taip pat susidūrimas (jau vaikystėje) su lietuviškumo – lietuvių kalbos ir pačių lietuvių – menkinimu. Ta patirtis jį skatino su šiuo

neteisingumu, kurio priežasčių tada jis nesupratęs, nesitaikstyti. Dar vaikas būdamas, pasirinko savo gyvenimo uždavinį „garbėn kelti lietuviškumą“, kurį kartą jam, 10–12 m. berniukui, priminė motina. Domėjimasi lietuviškumu paskatino apie 1883 m. „Aušroje“ perskaitytas Jono Basanavičiaus straipsnis, 1885 m. „Aušroje“ išspausdinta Jurgio Zauerveino baladė „Macilenas ir Gražina“. Mokydamasis Ragainėje, 1886 m. jis jau dalyvavo „Birutės“ draugijos organizuotame lietuvių renginyje. Minčių apie lietuviškumo puoselėjimą turbūt kilo ir Kintuose – čia jam mokytojaujant, du trečdaliai mokinių buvo lietuviai, bet visi

mokiniai buvo mokomi vokiečių kalba. Dirbdamas Tilžėje, domėjosi šio miesto mokyklos istorija ir manė, kad ir dabar besimokantiems mokykloje lietuviams turėtų būti dėstoma lietuvių kalba.

Mokytojaudamas Tilžėje, pradžioje visgi Vydūnas rašė straipsnius vokiečių kalba, o rašyti kone vien lietuvių laikraščiams, jo paties teigimu, paskatino Marta Raišukytė, kuri tuo metu jau rašė lietuvių spaudai. Pasirinkti rašytojo kelią Vydūnas apsisprendė anksti, o likimas lėmė tapti ir ilgamečiu Tilžės lietuvių giedotojų draugijos vadovu – būti ir chorvedžiu, ir savo dramų režisieriumi. Taip prasidėjo ilgas, keturis dešimtmečius trukęs lietuviškumo puoselėjimo kelias – ne tik dramomis ir lietuviškomis dainomis bei giesmėmis, o ir filosofiniais veikalais, publicistika, paskaitomis, aktyviu įsitraukimu į Mažosios Lietuvos kultūrinį gyvenimą.

Tautiškas Vydūnui buvo, jo žodžiais, savita „žmoniškumo spalva“. Tai ir žmogaus prigimties dalis, ir tai, ką reikia savo gyvenime puoselėti, gyvenant lietuviš-

ka dvasia (pasaulėžiūra, kultūra); tada žmonėse „gyvas bus dvasinis tautos gyvumas“, kurį jie nuolat didins, taip augindami tautą. Vydūnas itin pabrėžė tautos augimo svarbą, nes tik auganti tauta stiprėja ir išlieka. Mąstytojas buvo dėmesingas viso pasaulio, ypač vokiečių, kultūrai, bet savo veikalus kūrė remdamasis, jo teigimu, lietuvių „prosenių sąmonės“ ypatumais.

Politika, Vydūno teigimu, yra žmonių santykių tvarkymas. Tas tvarkymas lemia vienokią ar kitokią tautos bei pasaulio būtį, o tam jis nebuvo abejingas: domėjosi politiniais įvykiais ir į juos vienaip ar kitaip atsiliepdavo, nors pats, gyvendamas Tilžėje, į jokią politinę lietuvių veiklą neįsitraukė. Suvokė, kad tokiomis politinėmis sąlygomis, kokios buvo Tilžėje, išmintinga būtų nekonfliktuoti su vokiečiais (valdžia), o tiesiog puoselėti lietuviškumą – lietuvių kalbą ir lietuvių liaudies dainas, kurias laikė lietuviškumo šerdimi. Šią lietuvių veiklą, beje, vokiečių nacionalistai laikė politine veikla. Taigi Vydūnas nesakė politinių kalbų, bet įvairiais būdais stengėsi padėti lietuvininkams išlikti savimi, ugdyti pagarbą ir meilę lietuviškumui, nepaisant juos supančios vokiečių kalbos ir kultūros bei nepalankios politinės atmosferos. Tiesa, mąstytojas neapsiribojo Mažąja Lietuva – didžiąją dalį savo jėgų ir veikalų skyrė Didžiajai Lietuvai, lietuvybei apskritai.

Su sudėtingomis politinėmis aplinkybėmis susijęs Vydūno dalyvavimas Europos tautinių mažumų kongrese (1930 m. ir vėliau) ir ten sakytos kalbos, tuo užsitraukiant kai kurių Tilžės lietuvininkų pyktį, kad mąstytojas nepaisęs jų susitarimo su kitomis Vokietijos mažumomis (tai inicijuojant lenkų mažumai) ir atstovavęs lietuvius,

kam esą neturėjo teisės. Vydūnas gi nenorėjo, kad lietuviai paklustų lenkų mažumai ir siekė, kad kažkas atstovautų lietuviams, tad šio Kongreso generalinio sekretoriaus kviečiamas ir kelioms Tilžės lietuvių draugijoms pritariant, sutiko vykti, nors nuo šio žingsnio ne vienas jį atkalbinėjo. Lietuvininkų supriešinimu Vydūną vėliau kaltino netgi kai kurie Didžiosios Lietuvos politikai, kas jį labai skaudino. Vydūnas visur, taigi ir politikoje, laikėsi savo žmoniškumo filosofijos, dėl to ne kartą buvo pavadintas naiviu; savo naivumą tam tikromis politinėmis aplinkybėmis yra pripažinęs ir pats mąstytojas.

- Esate ir K. Donelaičio kūrybos nagrinėtoja, smulkiai ištyrinėjusi jo „Metų“ veikėją Krizą. Kuo įdomus ir išskirtinis šis veikėjas?

- Vydūno dėka atradau Donelaitį, susidomėjau ne tik jo „Metais“, bet ir donelaitika apskritai. Su kai kurių tyrėjų požiūriu negalėjau sutikti – taip gimė pirmieji ir vėlesni straipsniai apie Donelaitį, jo kūrybą. Vienas tų straipsnių – apie „Metų“ personažą Krizą. Krizas donelaitikoje pateikiamas kaip dosnus ir viežlybas, kone pavyzdingas būras, kuriam Donelaitis kažkodėl lėmęs tokį „negailestingą“ – elgetos – likimą. Tik keli tyrėjai yra suabejoję jo dosnumu. Skaitydama „Metus“ išvelgiau Krizo šykštumą bei kitus jo neigiamus būdo bruožus ir Donelaičio ironiją, bet reikėjo nemažai padirbėti, kad pateikčiau kitokį, nei įprasta, jo paveikslą – šykštaus ir negailestingo vargingiems būrams personažą, kuriam, pagal Liuterio mokymą, toks ar panašus likimas yra neišvengiamas.

- Kokie tolimesni Jūsų kūrybiniai planai?

- Tikiuosi dar sugrįžti ir prie Vydūno, ir prie Donelaičio...

Учимся говорить ПО-ЛИТОВСКИ

(Продолжение. Начало в Но. 3(216))

Уже говорили, что когда спрашиваем, интересуемся или просим о помощи, употребляем существительные в некоторых падежах и глаголы в трёх наклонениях и четырёх временах. Напоминаем некоторые вопросы и обращаем ваше внимание на подчеркнутые существительные.

Kiek dabar valandų? Сколько сейчас времени?

Ar galite parodyti man kelią? Можете показать дорогу?

Kur yra artimiausia autobusu (troleibusų) stotelė? Где ближайшая автобусная (троллейбусная) остановка?

Kokiu autobusu (troleibusu) nuvažiuoti į miesto centrą (autobusu stotį, geležinkelio stotį, oro uostą)? На каком автобусе (троллейбусе) можно доехать до центра города (автовокзала, железнодорожного вокзала, аэропорта)?

Kaip nueiti į Basanavičiaus aikštę (Vytauto gatvę)? Как пройти на площадь Басанавичуса (на улицу Витаутаса)?

Kada išvyksta autobusas (traukinys) į Kaliningradą? Когда отправляется автобус (поезд) в Калининград?

Грамматические признаки глагола обсудили и закрепили. Предлагаем обсудить грамматические признаки существительного и прилагательного, поучиться согласовывать эти части речи и попробовать употребить их в предложении. Посмотрите на таблицу и сравните сходства и различия этих частей речи.

Часть речи, вопрос	Что означает, обозначает	Грамматические признаки	Примеры
СУЩЕСТВИТЕЛЬНОЕ Кто это? Что это?	Названия лиц, вещей, явлений, действий, особенностей	Изменяется по числам	miestas / город – miestai / города; eglė / ель – eglės / ели
		по падежам	miestas / город, miesto / города, miestui / городу, miestą / город; eglė / ель, eglės / ели, eglei / ели...
		Бывает мужского	namas / дом, kelias / дорога, brolis / брат, būrys / отряд, dėdė / дядя, dantis / зуб, sūnus / сын, vaisius / плод, vanduo / вода
		или женского рода	mama / мама, marti / невестка, eglė / ель, pilis / замок, sesuo / сестра, duktė / дочь
ПРИЛАГАТЕЛЬНОЕ Какой? Какая? Который? Которая?	Особенности, признаки предмета	Изменяется по родам	naujas / новый, nauja / новая; žalias / зелёный, žalia / зелёная; šviesus / светлый, šviesi / светлая; didelis / большой, didelė / большая
		по числам	naujas / новый- nauji / новые; nauja / новая - naujos / новые; šviesus / светлый- šviesūs / светлые; šviesi / светлая- šviesios / светлые
		по падежам	naujas / новый, naujo / нового, naujam /новому ... nauja / новая, naujos / новой, naujai / новой ...
		по степеням	šviesus / светлый, šviesesnis / светлее, šviesiausias / светлейший; šviesi / светлая, šviesesnė / светлее, šviesiausia / светлейшая

В предложении существительное с прилагательным должно быть согласовано в роде, числе, падеже. Но согласование не надо понимать, что у них должны быть одинаковые окончания. И одинаковые окончания имеющие существительные и прилагательные в некоторых падежных формах будут иметь различные окончания (pvz.: *geras draugas* / хороший друг, *gero draugo* / хорошего друга, но *geram draugui* / хорошему другу). Так происходит потому, что у существительных пять типов склонений (склонения), а у прилагательных три. Но об этом будем говорить уже на следующих уроках, а сейчас выполните задания и убедитесь умеете ли подобрать существительному подходящее прилагательное.

Задание. Подберите подходящее по роду и числу прилагательное существительному.

Существительные	Прилагательные
<i>Draugas</i> / друг (vyr. g., vns. / м. р., ед. ч.)	<i>gera</i> / хорошая (mot. g., vns. / ж. р., ед. ч.); <i>geri</i> / хорошие (vyr. g., dgs. / м. р., мн. ч.); <i>geras</i> / хороший (vyr. g., vns. / м. р., ед. ч.)
<i>Kelionė</i> / путешествие (mot. g., vns./ ж. р., ед. ч.)	<i>smagus</i> / приятный (vyr. g., vns. / м. р., ед. ч.); <i>smagi</i> / приятная (mot. g., vns. / ж. р., ед. ч.)
<i>Žiema</i> / зима (mot. g., vns. / ж. р., ед. ч.)	<i>šaltas</i> / холодный (vyr. g., vns. / м. р., ед. ч.); <i>šaltos</i> / холодные (mot. g., dgs. / ж. р., мн. ч.); <i>šalta</i> / холодная (mot. g., vns. / ж. р., ед. ч.)
<i>Šventės</i> / праздники (mot. g., dgs. / ж.р., мн. ч.)	<i>linksmas</i> / весёлый (vyr. g., vns. / м.р., ед. ч.); <i>linkma</i> / весёлая (mot. g., vns. / ж. р., ед. ч.); <i>linksmi</i> / весёлые (vyr. g., dgs. / м. р., мн. ч.); <i>linksmos</i> / весёлые (mot. g., dgs. / ж. р., мн. ч.)

Правильные ответы:

Draugas geras. Kelionė smagi. Žiema šalta. Šventės linksmos.

Замечание. В предложении прилагательное чаще всего стоит перед существительным:

Geras draugas / хороший друг. *Smagi kelionė* / приятное путешествие. *Šalta žiema* / холодная зима. *Linksmos šventės* / весёлые праздники.

При помощи глагола *linkime* / желаем и местоимения *Jums* / Вам, а в задании предъявленные существительные и прилагательные употребив в родительном падеже, сформулируйте предложение:

Linkime jums linksmų žiemos švenčių! / Желаем Вам весёлых зимних праздников!

(Продолжение следует)

Karaliaučiaus moksleivių Vydūno kūrybinis konkursas



Konkurso dalyviai su mokytojais ir svečiais.

Lapkričio 24-25 dienomis Karaliaučiaus (Kaliningrado) miesto kosmonauto A. Leonovo bibliotekoje įvyko moksleivių Vydūno kraštotyros tiriamųjų ir kūrybinių darbų konkurso „Spindulys esmi begalinės šviesos“ finalas. Konkursą organizavo ir parengė regioninė lietuvių kalbos mokytojų asociacija ir Karaliaučiaus miesto bibliotekų centralizuota sistema.

Konkurso vertinimo komisijai buvo pateikta 20 įvairių darbų, kurių autoriai I.Kanto Baltijos federalinio universiteto, skirtingų kolegijų studentai ir bendrojo lavinimo švietimo įstaigų moksleiviai. Buvo numatyti trys konkurso darbų įvardijimai (nominacijos): „Tiriamieji darbai“, „Pristatymai“, „Literatūriniai bandymai“.

Konkurso diplomantais pagal nominaciją „Tiriamieji darbai“ pripažinti I.Kanto Baltijos federalinio universiteto studentės Diana Čičiurina ir Irina Bojnagri, Anžela Kotilenkova, Veronika Popova ir Marija Vysotenko (vadovė - universiteto lietuvių kalbos dėstytoja Violeta Lopetienė) ir Kalinino kaimo vidurinės mokyklos mokinės Karina Onučina ir Natalja Ragozina (vadovė - mokyklos mokytoja Tamara Karbovskaja). Tikrai

stebina diplomantų pasirinktos temos: „Vakarų Europos kontekste Vydūno filosofinis antropocentrizmas“, „Vydūno palikimo aktualumas išsprendžiant šiuolaikines globalias problemas“, „Vydūnas ir Dostojevskis“, „Vydūno filosofinės sistemos savotiškumas“.

Įdomiausiai pripažinti trys pristatymai: „Filosofas, rašytojas, pedagogas“, autorė - Elina Litvinceva, Tilžės (Sovetsko) miesto Kūrybos centro mokinė, vadovė Tatjana Pavlova; „Vydūnas ir Tilžė“, autorė - Karaliaučiaus sekmadieninės mokyklos mokinė, vadovė Laima Mėščeriakova ir „Vilhelmas Storosta-Vydūnas - filosofas, rašytojas“, autorė - Natalja Kolesnikova, laivų statybos technikumui studentė, vadovė - Natalja Achutina.

Nominacija „Literatūriniai bandymai“ įteikta Tilžės miesto Kūrybos centro mokiniui Ivanui Muračkovskiui už sukurtą apybraižą „Mano Vydūnas“.

Kraštotyros konkurso priziniškai apdovanoti diplomais, prizais, kitiems dalyviams įteikti konkurso organizacinio komiteto padėkos raštai ir dovanėlės.

Konkurso baigiamojo renginio dalyvius sveikino Lietuvos Res-

publikos Generalinio konsulato Karaliaučiuje patarėjas Arvydas Miknevičius, Vydūno tyrinėtojas bei propaguotojas, profesorius Vaclovas Bagdonavičius ir lietuvių literatūros ir tautosakos instituto direktorė Aušra Martišiūtė-Linartienė. Kauno giedotojų ansamblis "Kadujo" (vadovė Laura Lukenskienė) atliko sutartines ir Vydūno sukurtas ar adaptuotas dainas.



Kalba profesorius Vaclovas Bagdonavičius

Daug išpūdžių visiems suteikė animacinis dokumentinis filmas „Vydūnas. Vaikystės varpų gaudesys“, kurį sukūrė vaikų kūrybinės stovyklos „Palikimas-5“ dalyviai. Filmą pristatė jo atlikėjai - Karaliaučiaus 32-osios gimnazijos mokinys Artemijus Gadasiukas ir šio miesto sekmadieninės mokyklos mokinė Polina Lykova. Taip pat renginio dalyviai turėjo galimybę stebėti Kauno dailininkės Irenos Piliutytės gobeleno technika Lietuvos raštijos šviesuolių sukurtų portretų parodą.

Aleksas Bartnikas,
konkurso organizacinio komiteto pirmininkas

Vaikų lietuviškos muzikos šventė



Karaliaučiaus (Kaliningrado) 56-ojoje vidurinėje mokykloje įvyko jau 17-asis Karaliaučiaus srities moksleivių muzikos festivalis „Skambėk, skambėk lietuviška dainele“, į kurį iš viso krašto atvyko per 250 atlikėjų. Buvo numatytos trys nominacijos: vokalinės grupės, lietuvių folkloro ansambliai, šokėjai ir solistai.

Susirinkusius į muzikos šventę šiltai pasveikino Lietuvos Respublikos generalinio konsulato Karaliaučiuje generalinis konsulas Olegas Skinderskis, srities lietuvių nacionalinės kultūrinės autonomijos pirmininkas, Karaliaučiaus miesto administracijos visuomeninės tarybos pirmininkas Alvydas Muliolis, regioninės lietuvių kalbos mokytojų pirmininkas Aleksas Bartnikas, Karaliaučiaus srities liaudies kūrybos namų vyresnioji specialistė Biruta Popova.

Festivalio žiuri pažymėjo mu-

zikos kūrinių atlikimo aukštą lygį, kurį pademonstravo vokalinės grupės iš Karaliaučiaus 40-osios gimnazijos studijos „Muzikos garsai“, Pilkalnio (Dobrovolsko) vidurinės mokyklos vaikų folkloro ansamblio „Malūnėlis“. Solistų nominacijoje geriausiai įvertinti Evelina Dajchovskaja (Karaliaučiaus kūrybos namai „Jantar“), Kamila Anuarbėk (Karaliaučiaus 35-asis licėjus), Vasilina Dolotova (Gurjevsko klasikinė mokykla), Kristina Martinaitis.

LR generalinio konsulato Karaliaučiuje saldus prizas atiteko Karaliaučiaus 32-osios gimnazijos šokių kolektyvui, prizą įteikė generalinis konsulas Olegas Skinderskis.

Visi vaikų meno kolektyvai ir atskiri atlikėjai buvo apdovanoti diplomais ir atminimo dovanėlėmis.

Aleksas Bartnikas



Šventės akimirkos

„Laimei, Maironis“, – 1982 metais mėnesiniame kultūros žurnale „Aidai“ rašė Tomas Venclova, atskleisdamas Maironį kaip vieną svarbiausių modernios lietuvių tautos kūrėjų, kuris „suteikė mūsų sąmonei universalią dimensiją, įnešė į ją europinio platumo.“

„Laimei, Donelaitis“, – 2014 m. sausio 1 d. portale Bernardinai.lt, švenčiant 300-ąjį Kristijono Donelaičio gimtadienį, kvietė visus tarti Darius Kuolys, nes „be Donelaičio kitoks būtų buvęs Maironis. Matyt, kitokie būtume buvę ir mes.“

„Laimei, Rėza“, – minėdami Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį, prisiminkime kuršininką, prūsų lietuvių visuomenės veikėją, lituanistą, teologą, tautosakininką, Karaliaučiaus universiteto profesorių Martyną Liudviką Rėzą (1776–1840), kuris prieš 200 metų atrado ir padovanojo mums Donelaitį: „Išlikusius originalus ir nuorašus (...) sudėjo į vieną kūrinių, pavadino jį „Metais“, išvertė į vokiečių kalbą ir 1818 m. Karaliaučiuje su vertimu išspausdino“ (D. Kuolys, www.šaltiniai.info).

K. Donelaičio pasakėčias pirmą kartą išleido taip pat L. Rėza 1824 m. knygoje „Aisopas arba pasakos“. 1825 m. L. Rėza su talkininkais išleido ir pirmąjį lietuvių liaudies dainų rinkinį „Dainos oder Littauische Volkslieder“. 1977-aisiais UNESCO sprendimu „Metai“ buvo įtraukti į Europos literatūros šedevrų biblioteką – greta Homero ir Vergilijaus epų.

Atidarant VI Klaipėdos knygų mugę, Klaipėdos apskrities viešosios Ievos Simonaitytės bibliotekos konferencijų salėje buvo pristatyta unikali kompaktinė plokštelė „Metų“ metai: Vyžlaukio „viežlybieji“ ir „nenaudėliai“. Pirmą kartą vienoje plokštelėje (MP3 formatas) įrašytas visas iš-

„Laimei, Rėza“ - atrasti ir padovanoti



likęs Kristijono Donelaičio literatūrinis palikimas – keturių dalių poema „Metai“, šešios pasakėčios, trys eilėraščiai (iš vokiečių kalbos vertė Gytis Norvilas), kurį įskaitė Klaipėdos aktoriai: Jūratė Jankauskaitė, Virginija Kochanskytė, Nijolė Narijauskaitė, Nijolė Sabulytė, Julija Sakalaitė, Sigutis Jačėnas, Linas Lukošius, Darius Meškauskas, Vytautas Paukštė, Aleksandras Šimanskis, Liudas Vyšniauskas.

Plokštelėje skamba ir Juodkrantės Liudviko Rėzos kultūros centro folkloro ansamblio „Aušrinė“ dainuojamos dainos iš Martyno Liudviko Rėzos tautosakinio palikimo. Vadovė – Ramunė Pečiukonytė (vokalas, kanklės, būgnas), Rita Rušinskienė (vokalas, lamzdelis), Marius Balsys (vokalas, būgnas), Daina Radzevičiūtė-Jašinskienė (vokalas, žvangučiai), Aldona Sinkevičiūtė (vokalas, kočėtuvė), Lina Stonienė (vokalas, akmenukai), Virginija Videikienė (vokalas), Jurgita Aurylaitė (vokalas).

Plokštelės apipavidalinimui panaudoti Jūratės Buožienės tekstilės paveikslų, sukurtų unikalia marginimo technika („Tolminkiemis“, „Tamsybių dievas“) fragmentai ir Petro Šmito nuotrauka, kurioje – klaipėdiečiai 2014 m. sausio 1 d. prie Kristijono Donelaičio paminklo.

Dizainas – UAB „Intergrafika“. Garso režisieriai Kristijonas Lučinskas (skaitymai) ir Donatas

Bielkauskas (dainos). Redaktorė Nijolė Jačėnienė. Sudarytojas Sigutis Jačėnas. Projektą iš dalies finansavo Klaipėdos miesto savivaldybė. Partneriai: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Klaipėdos apskrities viešoji Ievos Simonaitytės biblioteka, Liudviko Rėzos kultūros centras. Informaciniai partneriai: dienraštis „Vakarų ekspresas“, kultūros žurnalas „Literatūra ir menas“. Leidėjas VŠĮ „Vieno aktorius teatras“.

Iš Liudviko Rėzos įvadinio straipsnio Kristijono Donelaičio „Metų“ pirmajam leidimui:

„Lietuvių tautos literatūra dar neturi nė vieno tokio nacionalinio kūrinio, kurį galėtume laikyti šios Nemuno pakrančių tautybės kalbos, papročių, dvasinės kultūros ir buities išliekančiu nesenstančiu paminklu. Todėl aš drįstu pateikti platesnei visuomenei šį veikalą – literatūros pasaulyje dar nepažįstamo autoriaus Donelaičio kūrinį. Ilgai abejojau, ar šį tautinį kūrinį, parašytą vien Lietuvos gyventojams, verta dėl jo vietinio turinio paskelbti ir pastatyti lygia greta su kitų tautų veikalais. Tačiau tiek paraginimai spaudoje, tiek padrašinantis išvalgesnių tėvynainių žodis paskatino mane paskelbti lietuvių tautos literatūrinius kūrinus, kuriuos aš jau kuris laikas esu surinkęs. Taip pat būtų daugeliu atžvilgių naudinga tiek kalbotyrai, tiek istorijai bei geografijai,

jeigu būtų iškelti aikštėn ir būsimosioms kartoms perduoti ne tik šios tautos rašytiniai dokumentai, bet ir visa kita, ką sukūrė tautos genijus: dainos, priežodžiai, mitai bei padavimai...

Šis veikalas lietuvių gali būti laikomas sektinu poezijos ir iškalbos pavyzdžiu, tuo labiau, kad jis pasižymi originalumu, – jame nieko nėra skolinta iš svetimų literatūrų. Kūrinio mintys yra teisingos ir gilios, jausmai ir nuotaikos, kurios jame vyrauja, – kupinos aukštos moralės, šeimos dorybių bei tėvynės meilės palyginimai – natūralūs ir taiklūs, aprašymai – gyvi, visas pasakojimas – vaizdingas, įterpti pamokymai – trumpi ir taiklūs; žodžiu, visas veikalas iš karto sukurtas tomis įkvėpimo akimirkomis, kai poetas genijaus sparnais pakyla į tiesos ir grožio karalystę...

Donelaitis tautos skonį teisingai suprato ir savo kūrinyje pavaidavo. Niekur jo stilius neįgauti vulgarumo, ir nors jis dažnai sutirštintomis spalvomis vaizduoja ir liečia žemus dalykus, tačiau ir čia jis moka kalbėti mandagiai ir grakščiai, taip kad ir šiuo atžvilgiu jo kūrinys nusipelno būti padėtas ant gracijų aukuro...

Nedrąsiai leidžiu šį veikalą į platesnį pasaulį, gyvai jausdamas vertimo trūkumus. Tepriima jį žinovai tėvynėje atlaidžiai, Lietuvos draugai palankiai, o mokslo pasaulis, kaip pirmąjį lietuvių nacionalinio poeto bandymą, teisingai įvertindamas!“

Rašyta 1818 gegužės mėn. 20 d. Karaliaučiuje, Prūsijoje.

(www.saltiniai.info)

Leidėjų informacija



Mažosios Lietuvos Tautinės Tarybos AKTAS

Atsižvelgdami į tai, kad viskas, kas yra, turi teisę gyvuoti, ir į tai, kad mes Lietuviai čionai Prūsų Lietuvoj gyvenantieji sudarome šito krašto gyventojų daugumą, reikalaujame mes, remdamies ant Vilsono Tautų paties apsisprendimo teisės, prigludimą Mažosios Lietuvos prie Didžiosios Lietuvos. Visi savo parašu šitą pareiškimą priimantieji pasižada, visas savo jėgas už įvykdinimą minėtojo siekio pašvęsti.

Tilžėje, lapkričio 30 d. 1918 mt.

Prūsų Lietuvos Tautinė Taryba.

<i>Jonas Usgaitis</i> <i>Mikalojus Feiwikis</i> <i>Mikolas Baranaitis</i> <i>Andrius Kupelis</i> <i>Jurgis Debaras</i> <i>Jurgis Gromas</i> <i>Kibulis Kistaulis</i> <i>Zakob Jankša</i>	<i>Ukras Gailus</i> <i>Smalutis</i> <i>Stibulis Tiemann</i> <i>D. Kalmuz hier.</i> <i>Jagomartas</i> <i>Dr. Helmiker</i> <i>Ed. Booding</i> <i>Ulrich Klafken</i>	<i>Martin Jankus</i> <i>Kimbaris Pleura</i> <i>Primas Zubars</i> <i>Juras Tomars</i> <i>Toni Klipkornis</i> <i>M. Reijies</i> <i>N. Diklys</i> <i>Jurgis Chorgis</i>
---	--	---

